

Ġabra tal-ġurisprudenza

KONKLUŻJONIJIET TAL-AVUKAT ĠENERALI
SAUGMANDSGAARD ØE
ippreżentati fis-7 ta' Novembru 2019¹

Kawża C-215/18

Libuše Králová
vs
Primera Air Scandinavia

(talba għal deċiżjoni preliminari mressqa mill-Obvodní soud pro Prahu 8 (il-Qorti tad-Distrett Amministrattiv ta' Praga 8, ir-Repubblika Ċeka))

“Rinviju għal deċiżjoni preliminari – Ġurisdizzjoni f'materji ċivili u kummerċjali – Regolament (KE) Nru 44/2001 – il-punt 1 tal-Artikolu 5 – Ġurisdizzjoni f'materji kuntrattwali – Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II – Ġurisdizzjoni fil-qasam tal-kuntratti konklużi mill-konsumaturi – Kamp ta' applikazzjoni – Regolament (KE) Nru 261/2004 – Artikoli 6 u 7 – Trasport bl-ajru – Kumpens u assistenza tal-passiġġieri – Dewmien twil ta' titjira – Kuntratt ta' trasport ikkombinat ma' akkomodazzjoni konkluż bejn il-passiġġier u organizzatur ta' vjaġġi – Azzjoni għal kumpens kontra t-trasportatur tal-ajru mhux parti f'dan il-kuntratt – Vjaġġ kollox kompriż – Direttiva 90/314/KEE”

I. Introduzzjoni

1. It-talba għal deċiżjoni preliminari mressqa mill-Obvodní soud pro Prahu 8 (il-Qorti tad-Distrett Amministrattiv ta' Praga 8, ir-Repubblika Ċeka) tidhol fil-kuntest ta' azzjoni għad-danni ppreżentata, bis-saħħa tar-Regolament (KE) Nru 261/2004², minn passiġġiera ddomiċiljata fil-ġurisdizzjoni ta' din il-qorti, kontra kumpannija tal-ajru stabbilita fid-Danimarka, minhabba dewmien twil ta' titjira li kienet saret minn din tal-aħħar, iżda li kienet inbiegħet lill-passiġġiera, flimkien ma' akkomodazzjoni, minn aġenzija tal-ivvjaġġar Ċeka.

2. Essenzjalment, qed issir domanda lill-Qorti tal-Ġustizzja, fl-ewwel lok, dwar jekk tali azzjoni ġudizzjarja taqax taht ir-regoli ta' ġurisdizzjoni applikabbli fil-qasam kuntrattwali li huma previsti fil-punt 1 tal-Artikolu 5 tar-Regolament (KE) Nru 44/2001³, minkejja li r-rikorrenti ma kkonkludietx kuntratt mal-konvenuta u li t-titjira kkonċernata kienet tiffirma parti minn grupp ta' servizzi miksuba mingħand terzi. Għar-raġunijiet esposti f'dawn il-konklużjonijiet, inqis li għandha tingħata risposta fl-affermattiv għal din id-domanda.

¹ Lingwa originali: il-Franċiż.

² Regolament (KE) Nru 261/2004 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-11 ta' Frar 2004 li jistabbilixxi regoli komuni dwar il-kumpens u l-assistenza għal passiġġieri fil-każ li ma jithallewx jitolgħu u ta' kancellazzjoni jew dewmien twil ta' titjiriet, u li jhassar ir-Regolament (KEE) Nru 295/91 (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 7 Vol. 8, p. 10).

³ Regolament tal-Kunsill (KE) Nru 44/2001 tat-22 ta' Diċembru 2000 dwar ġurisdizzjoni u rikonossiment u eżekuzzjoni ta' sentenzi f'materji ċivili u kummerċjali (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 19 Vol. 4, p. 42).

3. Fit-tieni lok, il-qorti tar-rinviju tistaqsi jekk id-dispożizzjonijiet tas-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II tar-Regolament Nru 44/2001, li tinkludi l-Artikoli 15 sa 17 tiegħu, għandhomx jiġu interpretati fis-sens li r-regoli ta' ġurisdizzjoni applikabbli fil-qasam tal-kuntratti konklużi mill-konsumaturi li jinsabu fl-imsemmija sezzjoni jkoprox azzjoni bħal dik fil-kawża prinċipali. Fil-fehma tiegħi, ir-risposta għal din id-domanda għandha tkun fin-negattiv.

4. Fit-tielet lok, il-Qorti tal-Ġustizzja għandha tasal tiddetermina jekk, meta titjira tkun garrbet dewmien twil, passiġġier li jkun xtara din it-titjira mingħand aġenzija tal-ivvjaġġar fil-kuntest ta' vjaġġ kollox komprij, fis-sens tad-Direttiva 90/314/KEE⁴, jistax jinvoka drittijiet li jirriżultaw mill-Artikoli 6 u 7 tar-Regolament Nru 261/2004 fir-rigward tat-trasportatur tal-ajru li jopera. Inqis li għandha tingħata risposta fl-affermattiv f'dan ir-rigward.

II. Il-kuntest ġuridiku

A. Ir-Regolament Nru 44/2001

5. Il-punt 1 tal-Artikolu 5, li jinsab fis-Sezzjoni 2 tal-Kapitolu II tar-Regolament Nru 44/2001, intitolat "Ġurisdizzjoni speċjali", huwa fformulat kif ġej:

"Persuna domiciljata fi Stat Membru tista', fi Stat Membru ieħor, tkun imfittxija:

- 1) (a) f'materji li għandhom x'jaqsmu ma' xi kuntratt, fil-qrati tal-post tat-twettieq ta' l-obbligi f'dak il-każ;
- (b) għall-iskopijiet ta' din id-dispożizzjoni u sa kemm ma jkunx miftiehem mod ieħor, il-post tat-twettieq ta' l-obbligi f'dak il-każ għandu jkun:
 - fil-każ ta' bejgħ ta' oġġetti [...],
 - fil-każ ta' provista ta' servizzi, il-post fl-Istat Membru fejn, skond il-kuntratt, fejn ġew provduti jew suppost li kienu provduti servizzi;
- (c) jekk sub-paragrafu (b) ma japplikax, japplika s-sub-paragrafu (a);"

6. Is-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II tar-Regolament Nru 44/2001, intitolata "Ġurisdizzjoni fuq kuntratti tal-konsumatur", fl-Artikolu 15 tiegħu tgħid:

"1. F'materji li għandhom x'jaqsmu ma' kuntratt konkluż minn xi persuna, il-konsumatur, għal skop li jista' jkun meqjus 'l hinn minn negozju jew professjoni tiegħu, il-ġurisdizzjoni għandha tiġi determinata b'din is-Sezzjoni, mingħajr preġudizju għall-Artikolu 5 u punt 5 tal-Artikolu 5, jekk:

- a) ikun kuntratt ta' bejgħ ta' oġġetti bin-nifs b'termini ta' kreditu; jew
- b) ikun kuntratt għal self li jithallas bin-nifs, jew għal xi għamla oħra ta' kreditu, magħmula sabiex tiffinanzja l-bejgħ ta' oġġetti; jew

⁴ Direttiva tal-Kunsill 90/314/KEE tat-13 ta' Ġunju 1990 dwar il-vjaġġi kollox komprij (package travel), il-vaganzi kollox komprij u t-tours kollox komprij (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 13 Vol. 10, p. 132).

- c) fil-każijiet l-oħra kollha, il-kuntratt ikun ġie konkluż ma' persuna li tinvolvi ruħha f'attivitajiet kummerċjali jew professjonali fl-Istat Membru tad-domicilju tal-konsumatur jew, b'xi meżzi, imexxi tali attivitajiet għal dak l-Istat Membru jew għal diversi Stati inkluż dak l-Istat Membru, u li l-kuntratt jidhol fl-iskop ta' attivitajiet bħal dawk.

[...]

3. Din is-Sezzjoni m'għandiex tapplika għal kuntratt ta' trasport apparti minn kuntratt li, għal prezz inklussiv, jipprovdi għal taħlita ta' vjaġġar u akkomodazzjoni."

7. F'din is-Sezzjoni 4, l-Artikolu 16(1), jiddikjara li "[k]onsumatur jista' jressaq proċedimenti kontra l-parti l-oħra ta' kuntratt jew fil-qrati ta' l-Istat Membru li fih jkun domiciljat dak il-parti jew fil-qrati tal-post fejn ikun domiciljat il-konsumatur".

8. Fl-aħhar tal-istess Sezzjoni 4, l-Artikolu 17 jistabbilixxi l-kundizzjonijiet li fihom tista' ssir deroga mid-dispożizzjonijiet tagħha permezz ta' ftehimiet ta' għażla tal-ġurisdizzjoni konklużi ma' konsumatur.

9. Ir-Regolament Nru 44/2001 huwa applikabbli *ratione temporis* għall-każ inkwistjoni, minkejja li ġie mħassar bir-Regolament (UE) Nru 1215/2012⁵, peress li dan l-aħhar strument japplika biss għall-azzjonijiet ippreżentati mill-10 ta' Jannar 2015, konformement mal-Artikolu 66(1) tiegħu filwaqt li l-azzjoni fil-kawża prinċipali kienet ġiet ippreżentata qabel din id-data⁶.

10. Barra minn hekk, ir-Regolament Nru 44/2001 huwa applikabbli *ratione loci* f'dan il-każ, filwaqt li għandu jiġi ppreċiżat li d-dispożizzjonijiet tiegħu ma jorbtux lir-Renju tad-Danimarka inizjalment, iżda issa japplikaw għar-relazzjonijiet bejn l-Unjoni u dan l-Istat Membru, sa mill-1 ta' Lulju 2007, bis-saħħa ta' ftehim konkluż għal dan il-għan⁷.

B. Ir-Regolament Nru 261/2004

11. L-Artikolu 1(1)(c) tar-Regolament Nru 261/2004 jipprovdi li dan "jistabbilixxi, taħt il-kundizzjonijiet speċifikati hawnhekk, drittijiet minimi għal passiġġieri [b'mod partikolari] fil-każ ta' titjira mdewma".

12. L-Artikolu 2(b) ta' dan ir-regolament jiddefinixxi l-kunċett ta' "trasportatur ta' l-ajru li jopera" bħala "trasportatur ta' l-ajru li jwettaq jew li għandu l-ħsieb li jwettaq titjira taħt kuntratt ma' passiġġier jew f'isem persuna oħra, legali jew naturali, li għandha kuntratt ma' dak il-passiġġier".

13. L-Artikolu 3 tar-regolament imsemmi, intitolat "Skop", jipprevedi, fil-paragrafi 5 u 6 tiegħu:

"5. Dan ir-Regolament għandu japplika għal kwalunkwe trasportatur ta' l-ajru li jopera li jipprovdi trasport għall-passiġġieri koperti mil-paragrafi 1 u 2. Fejn trasportatur ta' l-ajru li jopera li m'għandu l-ebda kuntratt mal-passiġġier iwettaq obbligazzjonijiet taħt dan ir-Regolament, għandu jiġi meqjus li qed jagħmel dan f'isem il-persuna li għandha kuntratt ma' dak il-passiġġier.

5 Regolament (UE) Nru 1215/2012 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-12 ta' Diċembru 2012 dwar il-ġurisdizzjoni u r-rikonossiment u l-eżekuzzjoni ta' sentenzi fi kwistjonijiet ċivili u kummerċjali (ĠU 2012, L 351, p. 1).

6 Ara l-punt 18 ta' dwn il-konklużjonijiet.

7 F'dan ir-rigward, ara l-premessa 21 u l-Artikolu 1(3) tar-Regolament Nru 44/2001 kif ukoll il-Ftehim bejn il-Komunità Ewropea u r-Renju tad-Danimarka, dwar ġurisdizzjoni u rikonossiment u eżekuzzjoni ta' sentenzi f'materji ċivili u kummerċjali, iffirmit fi Brussell fid-19 ta' Ottubru 2005 (ĠU 2005 L 299, p. 62). Ara wkoll is-sentenza tat-12 ta' Settembru 2013, *Sunico et* (C-49/12, EU:C:2013:545, punt 5).

6. Dan ir-Regolament m'għandux jaffetwa d-drittijiet ta' passigġieri taht id-Direttiva 90/314/KEE. Dan ir-Regolament m'għandux japplika f'każijiet fejn package tour hu kkanċellat għal raġunijiet barra minn kancellazzjoni tat-titjira."

14. Fir-rigward tar-riferiment għad-Direttiva 90/314 li jinsab f'din l-aħħar dispożizzjoni, għandu jiġi ppreċiżat li l-imsemmija direttiva kienet tħassret, fl-1 ta' Lulju 2018, permezz tad-Direttiva (UE) 2015/2302⁸, konformement mal-Artikolu 29 tagħha. Madankollu, l-ewwel wieħed minn dawn l-istrumenti huwa applikabbli f'dan il-każ fid-dawl tad-data tal-fatti tal-kawża prinċipali.

15. L-Artikoli 6 u 7 tar-Regolament Nru 261/2004 jipprovdu, rispettivament, id-dritt għal assistenza pprovduta mit-trasportatur tal-ajru li jopera f'każ ta' dewmien twil f'titjira u d-dritt għal kumpens fil-forma ta' somma f'daqqa skont il-kundizzjonijiet stabbiliti f'dawn l-artikoli.

III. Il-kawża prinċipali, id-domandi preliminari u l-proċedura quddiem il-Qorti tal-Ġustizzja

16. Libuše Králová, iddomiċiljata fi Praga (ir-Repubblika Ċeka), ikkonkludiet mal-kumpannija FIRO-round a.s., aġenzija tal-ivvjaġġar stabbilita fir-Repubblika Ċeka, kuntratt li jinkludi l-provvista ta' titjira bejn Praga u Keflavik (l-Islanda), li kellha ssehh fil-25 ta' April 2013 f'12.40, flimkien ma' akkomodazzjoni. It-trasport bl-ajru ġie operat minn Primera Air Scandinavia, kumpannija li għandha s-sede tagħha fid-Danimarka. Din it-titjira ddewmet b'erba' sigħat meta mqabbel mal-hin tat-tluq skedat.

17. Fl-24 ta' Lulju 2013, L. Králová talbet lil Primera Air Scandinavia tikkumpensa d-dannu li hija kienet ġarrbet minhabba d-dewmien tat-titjira. It-trasportatur tal-ajru oġġezzjona għal dan billi argumenta li dan id-dewmien kien dovut għal ċirkustanzi straordinarji li huma ta' natura imprevdibbli.

18. Fl-10 ta' Ottubru 2013, L. Králová marret quddiem l-Obvodní soud pro Prahu 8 (il-Qorti tad-Distrett Amministrattiv ta' Praga 8) sabiex Primera Air Scandinavia tiġi kkundannata tħallsilha kumpens fil-forma ta' somma f'daqqa fl-ammont ta' EUR 400. Insostenn tal-pretensjonijiet tagħha hija invokat, fir-rigward tal-ġurisdizzjoni, l-Artikolu 16(1) tar-Regolament Nru 44/2001, u, fir-rigward tal-mertu, l-Artikolu 6(1) u l-Artikolu 7 tar-Regolament Nru 261/2004 kif interpretati mill-Qorti tal-Ġustizzja fis-sentenza *Sturgeon et*⁹.

19. Permezz ta' deċiżjoni tal-1 ta' April 2014, dik il-qorti ddikjarat li ma kellhiex ġurisdizzjoni, għar-raġunijiet, b'mod partikolari, li Primera Air Scandinavia ġiet stabbilita fit-territorju tar-Renju tad-Danimarka, li għalih ir-Regolament Nru 44/2001 ma jkunx applikabbli, u li, barra minn hekk, id-dispożizzjonijiet ta' dan l-istrument ma jistgħux jistabbilixxu l-ġurisdizzjoni internazzjonali tal-qorti Ċeki, peress li l-partijiet fil-kawża jidhru li ma humiex marbutin b'relazzjoni kuntrattwali jew, fi kwalunkwe każ, minn kuntratt li jikkombina vvjaġġar u akkomodazzjoni konformement mal-Artikolu 15(3) ta' dan ir-regolament.

⁸ Direttiva tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-25 ta' Novembru 2015 dwar pakketti tal-ivvjaġġar u arrangamenti tal-ivvjaġġar marbuta, li temenda r-Regolament (KE) Nru 2006/2004 u d-Direttiva 2011/83/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill u li tħassar id-Direttiva tal-Kunsill 90/314/KEE (ĠU 2015, L 326, p. 1).

⁹ Sentenza tad-19 ta' Novembru 2009 (C-402/07 u C-432/07, iktar 'il quddiem is-"sentenza *Sturgeon et*", EU:C:2009:716), fejn il-Qorti tal-Ġustizzja interpretat l-Artikoli 5, 6 u 7 tar-Regolament Nru 261/2004 fis-sens li "l-passiġġieri ta' titjiriet imdewma jistgħu jiġu assimilati mal-passiġġieri ta' titjiriet ikkanċellati għall-finijiet tal-applikazzjoni tad-dritt għal kumpens u li b'hekk jistgħu jinvokaw id-dritt għal kumpens stipulat fl-Artikolu 7 ta' dan ir-regolament meta huma jsofru, minhabba t-titjira mdewma, telf ta' hin ta' tliet sigħat jew iktar" (punt 69). Ara, ukoll, is-sentenza tal-11 ta' Lulju 2019, Česká aerolinie (C-502/18, EU:C:2019:604, punt 19).

20. Permezz ta' deċiżjoni tal-4 ta' Awwissu 2014, il-Městský soud v Praze (il-Qorti Muniċipali ta' Praga, ir-Repubblika Ċeka) ċaħdet l-appell ippreżentat minn L. Králová billi sostniet li r-Regolament Nru 44/2001 kellu jiġi applikat f'dan il-każ peress li kien vinkolanti fir-rigward tar-Renju tad-Danimarka mill-1 ta' Lulju 2007¹⁰, iżda ma kienx jippermetti li tiġi ġġustifikata l-ġurisdizzjoni tal-qrati Ċeki.

21. Fil-15 ta' Settembru 2015, adita b'rikors fil-kassazzjoni minn L. Králová, in-Nejvyšší soud (il-Qorti Suprema, ir-Repubblika Ċeka) annullat id-deċiżjonijiet mogħtija fl-ewwel istanza u fl-appell u sussegwentement irrinvijat il-kawża quddiem l-Obvodní soud pro Prahu 8 (il-Qorti tad-Distrett Amministrattiv ta' Praga 8), fejn stednitha, b'mod iktar speċifiku, sabiex tiddetermina jekk Primera Air Scandinavia setgħetx titharrek quddiem il-qrati Ċeki fir-rigward tal-punt 1 tal-Artikolu 5 u tal-Artikoli 15 u 16 tar-Regolament Nru 44/2001, inkluż jekk ikun il-każ billi tressaq talba għal deċiżjoni preliminari quddiem il-Qorti tal-Ġustizzja¹¹.

22. F'dan il-kuntest, permezz ta' deċiżjoni tal-25 ta' Jannar 2018 li waslet fir-Reġistru tal-Qorti tal-Ġustizzja fis-26 ta' Marzu 2018, l-Obvodní soud pro Prahu 8 (il-Qorti tad-Distrett Amministrattiv ta' Praga 8) iddeċidiet li tissospendi l-proċeduri quddiemha u li tagħmel lill-Qorti tal-Ġustizzja d-domandi preliminari li ġejjin:

- “1) Kienet teżisti relazzjoni kuntrattwali bejn ir-rikorrenti [fil-kawża prinċipali] u l-konvenuta [fil-kawża prinċipali] fis-sens tal-[punt 1 tal-Artikolu 5] tar-Regolament [Nru 44/2001] minkejja li dawn ma kkonkludewx kuntratt u li t-titjira kienet tiffirma parti minn pakkett ta' servizzi pprovduti bis-saħħa ta' kuntratt konkluż bejn ir-rikorrenti u terza persuna (aġenzija tal-ivvjaġġar)?
- 2) Din ir-relazzjoni tista' tiġi kkwalifikata bħala relazzjoni li taqa' taħt kuntratt konkluż minn konsumatur fis-sens tad-dispożizzjonijiet [tas-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II, li tinkludi l-Artikoli 15 sa 17 tar-Regolament Nru 44/2001]?
- 3) Il-konvenuta [fil-kawża prinċipali] għandha l-kwalità li tiġi mħarrka għall-finijiet tal-eżerċizzju tad-drittijiet li jirriżultaw mir-Regolament [Nru 261/2004]?”

23. Ir-Repubblika Ċeka u l-Kummissjoni Ewropea ressqu osservazzjonijiet bil-miktub quddiem il-Qorti tal-Ġustizzja. Ma saritx seduta għas-sottomissjonijiet orali.

IV. Analizi

24. Essenzjalment, il-qorti tar-rinviju tistaqsi jekk f'ċirkustanzi bħal dawn tal-kawża prinċipali, jiġifieri meta l-kawża għad-danni mressqa minn passiġġier bis-saħħa tar-Regolament Nru 261/2004¹² tikkonċerna titjira li giet innegozjata bħala element ta' grupp ta' servizzi mibjugħ minn terzi, jeħtieġ li tiġi applikata r-regola ta' ġurisdizzjoni, ibbażata fuq il-post ta' eżekuzzjoni tal-obbligu kuntrattwali, stabbilit fil-punt 1(b) tal-Artikolu 5 tar-Regolament Nru 44/2001 (A), jew inkella ta' dik li tiffavorixxi

¹⁰ Fuq dan is-suġġett ara l-punt 10 ta' dawn il-konklużjonijiet.

¹¹ Il-qorti tar-rinviju tippreċiża li, peress li l-konvenuta ma dehrinx quddiemha wara li kienet tharrket, il-ġurisdizzjoni tagħha ma tistax tkun ibbażata fuq l-Artikolu 24 tal-imsemmi regolament. Barra minn hekk, it-talba tagħha għal deċiżjoni preliminari ma tirrigwardax din id-dispożizzjoni.

¹² Nippreċiża li d-dritt li r-rikorrenti fil-kawża prinċipali tinvoka minhabba dewmien ta' titjira, li huwa bbażat fuq l-Artikoli 6 u 7 tar-Regolament Nru 261/2004 kif interpretati mill-Qorti tal-Ġustizzja fis-sentenza *Sturgeon et*, jikkostitwixxi dritt għal kumpens fil-forma ta' somma f'daqqa u uniformi (ara, b'mod partikolari, is-sentenza tal-10 ta' Marzu 2016, *Flight Refund*, C-94/14, EU:C:2016:148, punt 45). Barra minn hekk, ma huwiex ikkontestat li huma ssodisfatti, f'dan il-każ, il-kundizzjonijiet relatati mal-kamp ta' applikazzjoni ta' dan ir-regolament li jinsabu fl-Artikolu 3 tiegħu. Fl-aħhar nett, huwa paċifiku, fid-dawl tal-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja, li talba għal kumpens imressqa fuq il-bażi tas-sempliċi Regolament Nru 261/2004 għandha tiġi eżaminata fid-dawl tad-dispożizzjonijiet tar-Regolament Nru 44/2001 (ara, b'mod partikolari, is-sentenzi tal-10 ta' Marzu 2016, *Flight Refund*, C-94/14, EU:C:2016:148, punt 46, u tal-11 ta' April 2019, *Ryanair*, C-464/18, EU:C:2019:311, punt 24, kif ukoll il-konklużjonijiet tiegħi fil-kawża *Guaítoli et*, C-213/18, EU:C:2019:524, punti 32, 35 *et seq.*).

lill-konsumatur, li hija stabbilita fl-Artikolu 16(1) ta' dan ir-regolament (B)¹³. Barra minn hekk, fl-ipoteżi fejn il-ġurisdizzjoni internazzjonali tagħha stess tista' tkun ibbażata fuq waħda mid-dispożizzjonijiet imsemmija, din il-qorti tistaqsi dwar il-possibbiltà, għal tali passigġier, li jfittex fi proċeduri legali, għall-finijiet tal-eżerċizzju tad-drittijiet li jirriżultaw mir-Regolament Nru 261/2004, it-trasportatur tal-ajru li jopera li kien responsabbli milli jiġu ssodisfatti dawn id-drittijiet¹⁴, anki jekk it-titjira inkwistjoni kienet inbiegħet permezz ta' aġenzija tal-ivvjaġġar u fil-kuntest ta' pakkett kolloxx kompriż fis-sens tad-Direttiva 90/314¹⁵ (C)¹⁶.

A. Fuq l-applikabbiltà tar-regoli ta' ġurisdizzjoni stabbiliti fil-punt 1 tal-Artikolu 5 tar-Regolament Nru 44/2001 (l-ewwel domanda)

25. Permezz tal-ewwel domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju essenzjalment titlob lill-Qorti tal-Ġustizzja tinterpreta l-punt 1 tal-Artikolu 5 tar-Regolament Nru 44/2001, sabiex jiġi ddeterminat jekk ir-regoli ta' ġurisdizzjoni speċjali "f'materji li għandhom x'jaqsmu ma' xi kuntratt" li jinsabu f'din id-dispożizzjoni¹⁷ japplikawx għal azzjoni għal kumpens bħal dik fil-kawża prinċipali, ipprezentata fuq il-bażi tar-Regolament Nru 261/2004 minn passigġiera kontra t-trasportatur tal-ajru li jopera¹⁸, minkejja li ebda kuntratt ma kien ġie konkluz bejn din ir-rikorrenti u din il-konvenuta u minkejja li t-titjira inkwistjoni kienet tiffirma parti minn grupp ta' servizzi pprovduti bis-saħħa ta' kuntratt konkluz bejn ir-rikorrent u aġenzija tal-ivvjaġġar.

26. Il-Gvern Ċek u l-Kummissjoni jaqblu li tingħata risposta fl-affermattiv għal din id-domanda, li hija wkoll l-opinjoni tiegħi, għar-raġunijiet li ġejjin.

27. F'dan ir-rigward, infakkar li l-punt 1(a) tal-Artikolu 5(1) tar-Regolament Nru 44/2001 jgħid li "f'materji li għandhom x'jaqsmu ma' xi kuntratt", persuna ddomiċiljata fit-territorju ta' Stat Membru tista' tiġi mfittxija fi Stat Membru ieħor quddiem il-"qrati tal-post tat-twertieq ta' l-obbligi f'dak il-każ". Bis-saħħa tat-tieni inciż tal-punt 1(b) ta' dan l-Artikolu 5, fir-rigward tal-"provista ta' servizzi", il-post tat-twertieq tal-obbligu li fuqu tkun ibbażata t-talba huwa ddefinit bħala, sakemm ma jiġix miftiehem mod ieħor, "il-post fl-Istat Membru fejn, skont il-kuntratt, fejn ġew provduti jew suppost li kienu provduti servizzi". Konformement mal-punt 1(c) tal-Artikolu 5 msemmi, il-kriterju ta' rabta awtomatiku li huwa previst fil-punt 1(a) tal-Artikolu 5 msemmi għandu jiġi applikat meta r-relazzjoni kuntrattwali inkwistjoni ma tikkostitwixxi "provista ta' servizzi", fis-sens tal-punt 1(b) tal-Artikolu 5¹⁹.

13 Anki jekk, fid-dawl tar-risposti proposti f'dawn il-konklużjonijiet, insegwi hawnhekk l-ordni ta' analiżi ppreferita mill-qorti tar-rinviju, madankollu nosserva li d-dispożizzjonijiet tar-Regolament Nru 44/2001 dwar il-kuntratti konklużi mill-konsumaturi jikkostitwixxu *lex specialis*, u għalhekk għandhom jiġu eżaminati minn qabel, meta mqabbla ma' daww relatati mal-materja kuntrattwali ingenerali (ara, fir-rigward tal-Konvenzjoni tas-27 ta' Settembru 1968 dwar il-ġurisdizzjoni u l-eżekuzzjoni ta' sentenzi f'materji ċivili u kummerċjali, is-sentenza tal-20 ta' Jannar 2005, Engler, C-27/02, EU:C:2005:33, punti 31 u 32).

14 Jekk tingħata risposta fin-negattiv mill-Qorti tal-Ġustizzja għat-tielet domanda magħmula, il-qorti tar-rinviju għandha tiddikjara bħala inammissibbli t-talba tar-rikorrenti fil-kawża prinċipali, mhux minhabba nuqqas ta' ġurisdizzjoni, bħalma huwa l-każ fir-rigward tal-ewwel żewġ domandi, iżda minhabba n-nuqqas ta' kwalità tal-konvenut.

15 Il-punt 1 ta-Artikolu 2 ta' din id-direttiva jiddefinixxi l-"pakkett" bħala t-"taġġid irrangat minn qabel ta' mhux anqas minn tnejn minn dawn li ġejjin meta jinbiegħu jew jiġu offruti għall-bejgħ bi prezz inklużiv umeta s-servizz ikopri perijodu ta' aktar minn erbgħa u għoxrin siegħa jew jinkludi akkommodazzjoni ta' bil-lejl:

a) it-transport;

b) l-akkommodazzjoni;

c) servizzi turistiċi oħra mhux aċċellari għat-trasport jew l-akkommodazzjoni u li jammontaw għal parti sinifikanti tal-pakkett".

16 Is-sitwazzjoni tista' tkun iktar kumplessa meta passigġier jixtri vjaġġ fuq sit tal-internet, għaliex huwa possibbli li l-kontraent reali tiegħu tkun kumpannija oħra, jiġifieri l-vera organizzatriċi ta' dan il-vjaġġ. Fuq il-kwistjonijiet kollha mqajma hawnhekk, ara, b'mod partikolari, Lambertye-Autrand, M.-C. de, "Contrats de prestations touristiques et for de protection des consommateurs dans l'espace judiciaire européen – Excursion sur les terres du for de protection du consommateur dans l'espace judiciaire européen en compagnie d'un voyageur de tourisme" *Mélanges offerts au professeur Pascale Bloch*, Bruylant, Brussell, 2015, p. 381 sa 397.

17 Dawn ir-regoli għandhom natura speċjali sa fejn jidderogaw mir-regola ġenerali stabbilita fl-Artikolu 2(1) tar-regolament imsemmi, li jipprovdi li l-persuni ddomiċiljati fit-territorju ta' Stat Membru għandhom jitressqu quddiem il-qrati ta' dan l-Istat Membru.

18 Fuq il-kuncett ta' "trasportatur tal-ajru li jopera" iddefinit fl-Artikolu 2(b) tar-Regolament Nru 261/2004, ara s-sentenzi tal-4 ta' Lulju 2018, Wirth *et* (C-532/17, EU:C:2018:527, punti 17 sa 20), kif ukoll tal-11 ta' Lulju 2019, České aerolinie (C-502/18, EU:C:2019:604, punt 23).

19 Ara, f'dan is-sens, is-sentenzi tat-23 ta' April 2009, Falco Privatstiftung u Rabitsch (C-533/07, EU:C:2009:257, punt 40); tad-19 ta' Diċembru 2013, Corman-Collins (C-9/12, EU:C:2013:860, punt 42), kif ukoll tal-14 ta' Lulju 2016, Granarolo (C-196/15, EU:C:2016:559, punt 31).

28. F'dan il-każ, mill-motivi tad-deċiżjoni tagħha jirriżulta li l-qorti tar-rinviju tistaqsi, b'mod iktar speċifiku, dwar il-punt jekk il-ġurisdizzjoni tagħha sabiex tiddeċiedi l-kawża prinċipali tistax tirriżulta mill-kriterju ta' konnessjoni partikolari li jinsab fit-tieni inciz tal-punt 1(b) tal-Artikolu 5 tar-Regolament Nru 44/2001, kriterju li diġà gie ddikjarat applikabbli f'każ ta' talba għal kumpens imressqa minn passigġier kontra kumpannija tal-ajru fuq il-bażi kemm tal-kuntratt konkluż bejniethom u tar-Regolament Nru 261/2004²⁰. Il-Qorti tal-Ġustizzja qed tintalab tgħid hawnhekk jekk dan l-approċċ jgħodd ukoll f'ċirkustanzi bħal dawk ta' dan il-każ, fejn il-kontraent tal-passigġiera kkonċernata ma kienx it-trasportatur tal-ajru li jopera, izda aġenzija tal-ivvjagġar li kienet begħtilha t-titjira inkwistjoni flimkien ma' akkomodazzjoni.

29. Bhall-Gvern Ċek u l-Kummissjoni, nirrileva li l-Qorti tal-Ġustizzja diġà ddeċidiet, fil-kawża magħquda li taw lok għas-sentenza flightright *et*²¹, fuq sitwazzjoni li hija paragonabbli ma' dik inkwistjoni f'din il-kawża. Fil-fatt, dawn huma wkoll azzjonijiet għal kumpens, ibbażati fuq ir-Regolament Nru 261/2004, minhabba dewmien twil ta' titjiriet imwettqa minn trasportatur tal-ajru li jopera li ma kienx ikkonkluda kuntratt mal-passigġieri kkonċernati peress li dawn kienu xtraw il-biljetti tal-ajru rispettivi tagħhom mingħand kumpannija tal-ajru oħra qabel ma pprezentaw azzjoni kontra t-trasportatur li opera l-parti tat-titjira b'konnessjoni li tinkludi d-dewmien kontenzjuż²².

30. F'dan il-kuntest, il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet, minn naħa, li l-kunċett ta' "materji li għandhom x'jaqsmu ma' xi kuntratt", fis-sens tal-punt 1(a) tal-Artikolu 5 tar-Regolament Nru 44/2001, ikopri azzjonijiet għal kumpens għal dewmien twil ta' titjira b'konnessjoni, ipprezentati minn passigġieri fuq il-bażi tar-Regolament Nru 261/2004, kontra trasportatur tal-ajru li jopera li ma huwiex il-kontraent tagħhom, fid-dawl tal-motivi hawn fuq imsemmija²³.

31. Qabel kollox, il-Qorti tal-Ġustizzja fakkret li l-kunċett ta' "materji li għandhom x'jaqsmu ma' xi kuntratt" ma għandux jiġi interpretat b'riferiment għad-dritt nazzjonali, izda b'mod awtonomu, u li jaqgħu taħt dan il-kunċett l-obbligi kollha li joriġinaw mill-kuntratt li n-nuqqas ta' eżekuzzjoni tiegħu huwa invokat insostenn tal-azzjoni tar-rikorrent. Sussegwentement, hija kkonfermat li l-applikazzjoni tar-regola ta' ġurisdizzjoni prevista fl-imsemmi punt 1(a) tal-Artikolu 5 ma tirrikjedix il-konklużjoni ta' kuntratt bejn il-partijiet fil-proċedura, izda madankollu tippreżupponi l-eżistenza ta' obbligu ġuridiku mogħti liberament minn persuna lejn oħra u li fuqha hija bbażata l-azzjoni tar-rikorrent, b'tali mod li din ir-regola ta' ġurisdizzjoni tistrieħ fuq il-kawża tal-azzjoni, u mhux fuq l-identità tal-partijiet²⁴. Fl-aħħar nett, hija enfasizzat li trasportatur tal-ajru li jopera bħal dak imsemmi fit-tieni sentenza tal-Artikolu 3(5) tar-Regolament Nru 261/2004 – jiġifieri trasportatur li ma kkonkludix kuntratt mal-passigġier ikkonċernat, izda li jissodisfa l-obbligi li jirriżultaw minn dan l-istrument u għalhekk huwa meqjus li qiegħed jaġixxi f'isem il-persuna li tkun ikkonkludiet il-kuntratt ta' trasport ma' dan il-passigġier – għandu jitqies li jissodisfa obbligi liberament ikkonsentiti fir-rigward tal-kontraent tal-passigġier, li jkunu joriġinaw mill-kuntratt ta' trasport bl-ajru konkluż ma' dan tal-aħħar.

20 Il-qorti tar-rinviju tirreferi, b'mod partikolari, għas-sentenza tad-9 ta' Lulju 2009, Rehder (C-204/08, EU:C:2009:439, punt 47), fejn il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li l-qorti li għandha ġurisdizzjoni sabiex tiehu konjizzjoni ta' talba għal kumpens ibbażata fuq il-kuntratt konkluż mat-trasportatur tal-ajru li jopera u fuq ir-Regolament Nru 261/2004 hija dik, skont l-għażla tar-rikorrent, li fil-ġurisdizzjoni tagħha jinsab il-post tat-tluq jew il-post tal-wasla tal-ajruplan, skont kif sar ftehim dwar dawn il-postijiet f'dan il-kuntratt.

21 Sentenza tas-7 ta' Marzu 2018 (C-274/16, C-447/16 u C-448/16, iktar 'il quddiem is-"sentenza flightright *et*", EU:C:2018:160). Ninnota li din is-sentenza tiġi wara d-data meta ngħatat d-deċiżjoni tar-rinviju f'din il-kawża.

22 Għandu jiġi ppreċiżat li kull wiehied mill-imsemmija passigġieri kien irriżerva titjira b'konnessjoni ma' kumpannija tal-ajru, fejn din il-kumpannija assumiet biss wahda mill-porzjonijiet, filwaqt li trasportatur tal-ajru li jopera assumu l-oħra (ara s-sentenza flightright *et*, punti 22 sa 24, 37 u 64).

23 Ara s-sentenza flightright *et* (punti 58 sa 65 u l-ġurisprudenza ċċitata).

24 Minbarra s-sentenza flightright *et*, ara, fir-rigward tal-punt 1(a) tal-Artikolu 7 tar-Regolament Nru 1215/2012, li huwa ekwivalenti għall-punt 1(a) tal-Artikolu 5 tar-Regolament Nru 44/2001, is-sentenzi tal-4 ta' Ottubru 2018, Feniks (C-337/17, EU:C:2018:805, punti 38 sa 39 u 48), kif ukoll tat-8 ta' Mejju 2019, Kerr (C-25/18, EU:C:2019:376, punti 20 u 23 sa 26), fejn huwa mfakkar, b'mod partikolari, li l-identifikazzjoni ta' obbligu hija indispensabbli għall-applikazzjoni tar-regola ta' ġurisdizzjoni msemmija, peress li l-ġurisdizzjoni bbażata fuq l-imsemmija dispożizzjonijiet hija stabbilita skont il-post fejn l-obbligu li huwa l-bażi tat-talba kien gie jew għandu jiġi eżegwit.

32. Min-naħa l-oħra, fl-istess sentenza *flightright et*, il-Qorti tal-Ġustizzja tat interpretazzjoni tat-tieni inċiż tal-punt 1(b) tal-Artikolu 5 tar-Regolament Nru 44/2001 dwar l-identifikazzjoni tal-post ta' eżekuzzjoni tas-servizzi tat-trasport bl-ajru f'każ bħal dak li kien is-sugġett tal-kawża prinċipali, jiġifieri d-dewmien ta' titjira b'konnessjoni operata minn żewġ kumpanniji tal-ajru li waħda minnhom ma hijiex il-kontraenti tal-passiġġieri kkonċernati²⁵. Dwar dan is-sugġett, hija rreferiet għal kunsiderazzjonijiet ta' natura ġenerali li jidherli li huma rilevanti wkoll f'dan il-każ.

33. Għalhekk, il-Qorti tal-Ġustizzja fakkret fl-importanza ta' rabta suffiċjentement mill-qrib bejn il-forum u l-elementi materjali ta' kull tilwima li taqa' taħt il-punt 1 tal-Artikolu 5 tar-Regolament Nru 44/2001, peress li din ir-rabta hija mixtieqa mir-regoli ta' ġurisdizzjoni speċjali kollha stabbiliti f'din id-dispożizzjoni u li tali għan ta' prossimità huwa kkonfermat mill-premessa 12 ta' dan ir-regolament²⁶. Hija vverifikat ukoll li l-interpretazzjoni adottata kienet tissodisfa sew il-prinċipju ta' prevedibbiltà, stabbilit fil-premessa 11 tar-regolament imsemmi, li dawn ir-regoli ta' ġurisdizzjoni huma intiżi li jggarantixxu, sabiex jippermettu kemm lir-rikorrent kif ukoll lill-konvenut jidentifika faċilment il-qorti li għandha ġurisdizzjoni. Barra minn hekk, hija enfasizzat li, fil-kuntest tal-ftehimiet kummerċjali liberament ikkonsentiti bejn it-trasportaturi tal-ajru bħal dawk inkwistjoni, trasportatur tal-ajru li jopera li ma kkonkludix kuntratt mal-passiġġier jitqies li qiegħed jaġixxi f'isem it-trasportatur tal-ajru li huwa l-kontraent tal-passiġġier ikkonċernat.

34. Jiena tal-fehma li l-kunsiderazzjonijiet u l-interpretazzjonijiet li hawnhekk ġew ikkunsidrati jistgħu jiġu trasposti, *mutatis mutandis*, f'din il-kawża²⁷, b'tali mod li azzjoni bħal dik ippreżentata mir-rikorrenti fil-kawża prinċipali taqa' taħt il-kamp ta' applikazzjoni tal-imsemmi punt 1 tal-Artikolu 5 tar-Regolament Nru 44/2001.

35. Fil-fatt, fil-kawża li tat lok għas-sentenza *flightright et* bħal f'dan il-każ, l-azzjoni għal kumpens għad-dewmien twil ta' titjira hija bbażata fuq obbligi li joriġinaw mill-kuntratt inizjali konkluz mill-passiġġier ikkonċernat, li tiegħu dan tal-aħħar jinvoka l-eżekuzzjoni hażina insostenn tat-talba tiegħu. Il-konvenuta hawnhekk hija wkoll trasportatur tal-ajru li jopera li ma hijiex il-persuna li kkonkludiet il-kuntratt ikkontestat ma' dan il-passiġġier, f'dan il-każ l-agenzija tal-ivvjagġar, iżda hija dik li tat il-kunsens tagħha liberament fir-rigward ta' din il-persuna li twettaq it-titjira u għalhekk li tassumi l-obbligi li jirriżultaw mir-Regolament Nru 261/2004 f'isem din tal-aħħar²⁸, obbligi li fuqhom hija bbażata l-imsemmija azzjoni. Inqis li huwa irrilevanti, f'dan ir-rigward, li t-titjira inkwistjoni kienet inbiegħet flimkien ma' akkomodazzjoni, jiġifieri inkluża f'"vjaġġ kollox kompriż" fis-sens tad-Direttiva 90/314²⁹, peress li din il-partikolarità ma tbiddel b'ebda mod in-natura kuntrattwali tal-obbligi legali li tinvoka r-rikorrenti u lanqas il-kawża tal-azzjoni tagħha. Għaldaqstant, azzjoni bħal dik fil-kawża prinċipali hija koperta sew, fil-fehma tiegħi, mill-kunċett ta' "materji li għandhom x'jaqsmu ma' xi kuntratt" fis-sens tal-punt 1 tal-Artikolu 5 tar-Regolament Nru 44/2001³⁰.

25 Ara s-sentenza *flightright et* (punti 66 sa 78 u l-ġurisprudenza ċċitata). It-tieni inċiż tal-punt 1(b) tal-Artikolu 5 għandu jiġi interpretat fis-sens li, fil-każ ta' titjira b'konnessjoni, jikkostitwixxi l-"post tat-twettieq ta' l-obbligi" ta' din it-titjira l-post tal-wasla tat-tieni titjira, meta t-trasport fuq iż-żewġ titjiriet jitwettaq minn trasportaturi tal-ajru differenti u r-rikors għal kumpens għad-dewmien twil ta' din it-titjira b'konnessjoni, skont ir-Regolament Nru 261/2004, ikun ibbażat fuq incident li sehħ fuq l-ewwel waħda mill-imsemmija titjiriet, imwettqa mit-trasportatur tal-ajru li ma huwiex il-kontraent tal-passiġġieri kkonċernati.

26 Din il-premessa tindika li l-leġislatur tal-Unjoni kkunsidra opportuni li l-forum tad-domicilju tal-konvenut, li bħala prinċipju huwa kompetenti skont l-Artikolu 2 tal-istess regolament, għandu jiġi ssupplimentat minn fora oħra, li l-ġurisdizzjoni tagħhom hija ġġustifikata mir-rabta stretta li teżisti bejn il-qorti u l-kawża jew mill-preokkupazzjoni li tiġi ffaċilitata l-amministrazzjoni tajba tal-ġustizzja. Ara, ukoll, is-sentenzi tal-4 ta' Settembru 2014, Nickel de Goeldner Spedition (C-157/13, EU:C:2014:2145, punti 40 u 41), kif ukoll tal-4 ta' Ottubru 2018, Feniks (C-337/17, EU:C:2018:805, punti 34 sa 36).

27 Bl-istess mod, il-Kummissjoni tqis li d-differenzi fattwali li jeżistu bejn din il-kawża u l-kawża magħquda li taw lok għas-sentenza *flightright et* (sa fejn ir-rikorrenti fil-kawża prinċipali hawnhekk, *minn naħa*, xtrat il-biljett tal-ajru tagħha permezz ta' agenzija tal-ivvjagġar u mhux minghand kumpannija tal-ajru li magħha kkonkludiet kuntratt, u, *min-naħa l-oħra*, eżerċitat dritt għal kumpens għal titjira diretta, u mhux għal titjira b'waqfa) ma jipprekludux traspożizzjoni bħal din.

28 Konformement mad-dispożizzjonijiet dwar it-trasportatur tal-ajru li jopera titjira f'isem il-kontraent tal-passiġġier ikkonċernat li jinsabu fl-Artikolu 2(b) *in fine*, u fit-tieni sentenza tal-Artikolu 3(5) ta' dan ir-regolament.

29 Min-naħa l-oħra, il-fatt li l-kuntratt konkluz mill-passiġġier ikkonċernat jgħaqqad il-vjaġġ u akkomodazzjoni huwa determinanti fir-rigward tat-tieni u tat-tielet domandi preliminari (ara, rispettivament, il-punti 39 *et seq.* kif ukoll il-punti 60 *et seq.* ta' dawn il-konklużjonijiet).

30 Ara wkoll, f'dan is-sens, il-konklużjonijiet tal-Avukat Ġenerali Bobek fil-kawża magħquda *flightright et* (C-274/16, C-447/16 u C-448/16, EU:C:2017:787, punti 52 sa 61).

36. B'mod iktar partikolari, azzjoni ta' dan it-tip taqa', fil-fehma tiegħi, taht il-kriterju ta' konnessjoni fir-rigward tal-provvista ta' servizzi li tinsab fit-tieni inċiż tal-punt 1(b) tal-Artikolu 5, jiġifieri l-post tal-provvista tas-servizz ta' trasport bl-ajru inkwistjoni. Fid-dawl tal-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja dwar l-interpretazzjoni ta' din id-dispożizzjoni fil-kuntest ta' talbiet għal kumpens imressqa minn passiġġieri fuq il-bażi tar-Regolament Nru 261/2004³¹, inqis li hija kompetenti sabiex tiegħu konjizzjoni ta' azzjoni bħal din fil-kawża prinċipali, il-qorti li fil-ġurisdizzjoni tagħha hemm il-post ta' eżekuzzjoni tat-titjira mdewma, mifhuma bħala li hija, skont l-għażla tar-rikorrenti, il-post tat-tluq jew il-post tal-wasla tal-ajruplan li huma stipulati fil-kuntratt konkluż bejn il-passiġġier ikkonċernat u l-aġenzija tal-ivvjaġġar³², filwaqt li jiġi osservat li wieħed jew iehor minn dawn il-postijiet jikkoinċidi, fil-prattika, spiss ma' dak fejn il-passiġġier huwa ddomiċiljat.

37. Bhalma enfasizzat il-Qorti tal-Ġustizzja fis-sentenza *flightright et*, jiena tal-fehma li, minkejja l-fatt li t-trasportatur tal-ajru li jopera ma jkunx il-kontraent tal-passiġġier, l-interpretazzjoni hawn proposta tosserva l-għanijiet ta' prevedibbiltà u ta' prossimità li huma koperti mir-regoli ta' ġurisdizzjoni speċjali kollha previsti fil-punt 1 tal-Artikolu 5 tar-Regolament Nru 44/2001, sa fejn dan it-trasportatur aċċetta li jissodisfa l-obbligi li jirriżultaw mir-Regolament Nru 261/2004 f'isem il-kontraent imsemmi. Għalhekk, f'dan il-każ, peress li t-trasportatur tal-ajru stabbilit fid-Danimarka ta l-kunsens tiegħu liberament sabiex iwettaq it-titjira mibjugħa mill-aġenzija tal-ivvjaġġar Ċeka, huwa ma setax jinjora kemm il-post tat-tluq (li jinsab fir-Repubblika Ċeka) kif ukoll il-post tal-wasla (li jinsab fl-Islanda) tal-ajruplan u b'hekk kellu jistenna b'mod raġonevoli, bħal ma kellha tagħmel il-passiġġiera kkonċernata, li qorti Ċeka tiġi adita b'tilwima eventwali, li barra minn hekk tinsab ġeografikament f'pożizzjoni tajba sabiex tiddeċiedi din il-kawża.

38. Għaldaqstant, fil-fehma tiegħi, ir-risposta għall-ewwel domanda preliminari għandha tkun li l-punt 1 tal-Artikolu 5 tar-Regolament Nru 44/2001 għandu jiġi interpretat fis-sens li jkopri azzjoni għall-finijiet ta' kumpens ippreżentata minn passiġġier kontra t-trasportatur tal-ajru li jopera, minkejja li dawn il-partijiet ma kinux ikkonkludew kuntratt bejniethom u li din it-titjira kienet tagħmel parti minn pakkett ta' servizzi pprovduti bis-saħħa ta' kuntratt konkluż bejn ir-rikorrenti u terza persuna.

B. Fuq l-applikabbiltà tar-regoli ta' ġurisdizzjoni stabbiliti fis-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II tar-Regolament Nru 44/2001 (it-tieni domanda)

39. Permezz tat-tieni domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju tistaqsi lill-Qorti tal-Ġustizzja, essenzjalment, jekk ir-relazzjoni ġuridika eżistenti bejn passiġġier u trasportatur tal-ajru li jopera, f'ċirkustanzi bħal dawk f'dan il-każ, taqax fil-kamp ta' applikazzjoni tas-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II tar-Regolament Nru 44/2001, li tinkludi l-Artikoli 15 sa 17 ta' dan ir-regolament, li jipprevedu regoli ta' ġurisdizzjoni speċjali "fuq kuntratti tal-konsumatur".

40. Il-Gvern Ċek jipproponi li r-risposta għad-domanda magħmula għandha tkun li r-relazzjoni inkwistjoni fil-kawża prinċipali ma tistax tiġi kklassifikata bħala kuntratt konkluż minn konsumatur, fis-sens tal-Artikolu 15(1) tar-Regolament Nru 44/2001. Min-naħa l-oħra, il-Kummissjoni hija tal-fehma li d-dispożizzjonijiet tas-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II ta' dan ir-regolament għandhom japplikaw f'dan il-kuntest. Min-naħa tiegħi, inqis, għall-kuntrarju, li azzjoni bħal dik pendenti quddiem il-qorti tar-rinviju ma hijiex koperta bir-regoli ta' ġurisdizzjoni li jinsabu fis-Sezzjoni 4 imsemmija.

³¹ Ara s-sentenzi tad-9 ta' Lulju 2009, *Rehder* (C-204/08, EU:C:2009:439, punti 43 sa 47); *flightright et*, kif ukoll tal-11 ta' April 2019, *Ryanair* (C-464/18, EU:C:2019:311, punt 27). Ara, ukoll, il-konklużjonijiet tiegħi fil-kawża *Guaitoli et* (C-213/18, EU:C:2019:524, punt 46).

³² Ninnota li, fl-aħhar tal-osservazzjonijiet bil-miktub tiegħu, il-Gvern Ċek jipproponi li r-risposta għall-ewwel domanda għandha tkun li l-punt 1(a) tal-Artikolu 5 tar-Regolament Nru 44/2001 għandu jiġi interpretat fis-sens li l-kunċett ta' "materji li għandhom x'jaqsmu ma' kuntratt", fis-sens ta' din id-dispożizzjoni, ikopri azzjoni bħal dik fil-kawża prinċipali, iżda huwa jindika preċedement li, fil-kawża prinċipali, il-ġurisdizzjoni tal-qorti tista' tkun ibbażata fuq l-imsemmi *tieni inċiż tal-punt 1(b)* tal-Artikolu 5, b'tali mod li għandu jipprevali l-post tal-provvista tas-servizz inkwistjoni, jiġifieri, konformement mal-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja, il-post tat-tluq jew il-post tal-wasla tal-ajruplan.

41. Qabel kollox, nirrileva li l-qorti tar-rinviju tistaqsi, b'mod iktar partikolari, dwar jekk il-ġurisdizzjoni tagħha sabiex tiddeċiedi l-kawża prinċipali tistax tkun ibbażata fuq l-Artikolu 16(1) tar-regolament imsemmi, li jippermetti lil konsumatur iharrek il-parti l-oħra fil-kuntratt kemm quddiem il-qorti tal-post fejn jinsab id-domicilju tiegħu, jew quddiem il-qorti tal-Istat Membru li fit-territorju tiegħu jinsab id-domicilju tal-konvenut.

42. Issa, mill-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja jirriżulta li l-ġurisdizzjoni tal-qorti tad-domicilju tal-konsumatur li hija prevista fl-Artikolu 16(1) tar-Regolament Nru 44/2001 hija suġġetta għal tliet kundizzjonijiet ta' applikazzjoni stabbiliti fl-Artikolu 15(1) ta' dan ir-regolament li jridu jiġu ssodisfatti. Dawn il-kundizzjonijiet kumulattivi huma, l-ewwel nett, li parti kontraenti jkollha l-kwalità ta' konsumatur li aġixxa għal użu li jista' jiġi kkunsidrat bħala li ma jagħmilx parti mill-attività professjonali tiegħu, it-tieni nett, li l-kuntratt bejn tali konsumatur u professjonist ikun ġie effettivament konkluż u, it-tielet nett, li tali kuntratt jaqa' taht waħda mill-kategoriji previsti fil-paragrafu 1(a) sa (c) tal-imsemmi Artikolu 15³³.

43. F'dan il-każ, id-dubbi espressi mill-qorti tar-rinviju ma jirrigwardawx direttament dawn it-tliet kundizzjonijiet, fejn apparentement ma huwiex ikkontestat li huma ssodisfatti f'dan il-każ, minn tal-inqas fir-rigward tal-kuntratt li ġie konkluż bejn ir-rikorrenti fil-kawża prinċipali u l-aġenzija tal-ivvjaġġar³⁴. Madankollu, din il-qorti hija kkonfrontata b'incertezza li tirriżulta mill-fatt li l-professjonist li kien tħarrek fil-kawża prinċipali ma huwiex dak li miegħu l-konsumatriċi kkonċernata kkonkludiet il-kuntratt li minnu jirriżultaw l-obbligi legali li huma s-suġġett ta' din il-proċedura.

44. Sussegwentement, infakkar li, skont l-Artikolu 15(3) tar-Regolament Nru 44/2001, is-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II ta' dan ir-regolament ma tapplikax għall-kuntratti ta' trasport, hlief għal "kuntratt li, għal prezz inklussiv, jipprovi għal tahlita ta' vjaġġar u akkomodazzjoni", filwaqt li huwa ppreċiżat li din l-espressjoni għandha tiġi interpretata fid-dawl tal-kunċett ta' "vjaġġ kollox kompriż" fis-sens tad-Direttiva 90/314³⁵. Għaldaqstant, passiġġier tal-ajru li xtara biljett tal-ajru sempliċi ma jistax jinvoka r-regoli ta' ġurisdizzjoni speċjali relatati mal-kuntratti konklużi mill-konsumaturi li jissemew f'din is-Sezzjoni 4, b'differenza minn passiġġier li jkun akkwista biljett tal-ajru fil-kuntest ta' vjaġġ kollox kompriż³⁶.

45. F'dan il-każ, it-titjira mdewma li tat lok għall-azzjoni għall-finijiet ta' kumpens ipprezentata mill-passiġġiera kkonċernata kienet inxtrat flimkien ma' akkomodazzjoni, b'tali mod li huwa ċar li kieku tali azzjoni kienet saret kontra l-aġenzija tal-ivvjaġġar li bieghet il-biljett tal-ajru relatat ma' din it-titjira, id-dispożizzjonijiet tal-imsemmija Sezzjoni 4 kienu jkun applikabbli. Min-naħa l-oħra, ma jidhirx b'mod ċar li dan għandu jkun ukoll il-każ fir-rigward ta' rikors li, bħal fil-kawża prinċipali, jiġi pprezentat biss kontra t-terz li huwa t-trasportatur tal-ajru li jopera.

33 Ara s-sentenzi tal-14 ta' Marzu 2013, Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, punt 30); tat-28 ta' Jannar 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, punt 23), kif ukoll tat-23 ta' Diċembru 2015, Hobohm (C-297/14, EU:C:2015:844, punti 23 u 24).

34 Fir-rigward ta' dan tal-aħhar, il-kundizzjonijiet imsemmija iktar 'il fuq jidhru li huma ssodisfatti f'dan il-każ, peress li, skont l-indikazzjonijiet li jirriżultaw mid-deċiżjoni tar-rinviju, l-ewwel nett, L. Králová aġixxiet bħala konsumatur finali privat, it-tieni nett, hija kkonkludiet kuntratt ma' aġenzija tal-ivvjaġġar li, it-tielet nett, hija stabbilita fit-territorju tal-Istat Membru fejn il-konsumatriċi hija ddomiciljata, skont l-Artikolu 15(1)(c) tar-Regolament Nru 44/2001.

35 Ara, f'dan is-sens, is-sentenza tas-7 ta' Diċembru 2010, Pammer u Hotel Alpenhof (C-585/08 u C-144/09, EU:C:2010:740, punti 35 sa 46).

36 Ara wkoll, fir-rigward tad-dispożizzjonijiet ekwivalenti li jinsabu fis-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II tar-Regolament Nru 1215/2012, is-sentenza tal-11 ta' April 2019, Ryanair (C-464/18, EU:C:2019:311, punt 29).

46. F'dan il-kuntest, il-qorti tar-rinviju essenzjalment tistaqsi, fil-fehma tiegħi, dwar il-punt jekk il-ġurisdizzjoni li setgħet tirriżulta mill-kuntratt ta' vjaġġ kollox komprijż konkluz bejn il-konsumatur u l-agenzija tal-ivvjaġġar, li kieku din kienet il-persuna mharrka, setgħetx tiġi estiża għat-trasportatur tal-ajru li jopera³⁷, b'mod li dan tal-aħħar ikun jista', bhall-agenzija li fir-rigward tagħha huwa jkun ta l-kunsens tiegħu sabiex iwettaq it-titjira kontenjuża, jitharrek quddiem il-qorti tal-post fejn ikun domiciljat il-konsumatur³⁸.

47. Il-Kummissjoni hija favorevoli għal tali approċċ estensiv, li huwa sostnut ukoll minn L. Králová fil-kawża prinċipali. Skont il-Kummissjoni, l-eċċezzjoni prevista fl-Artikolu 15(3) *in fine* tar-Regolament Nru 44/2001 u għaldaqstant is-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II tagħha għandhom japplikaw fil-kawża prinċipali, meta l-obbligi eżistenti, minn naħa, bejn il-konsumatur u l-agenzija tal-ivvjaġġar bis-saħħa tal-kuntratt tagħhom li jikkombina l-vjaġġ u akkomodazzjoni u, min-naħa l-oħra, bejn din l-agenzija u trasportatur tal-ajru bis-saħħa tal-ftehim kummerċjali tagħhom, ikunu marbuta b'mod inseparabbli, anki jekk dawn l-obbligi jinvolvu kontraenti differenti. Jiena ma naqbilx ma' din il-fehma fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet li ġejjin.

48. Fl-ewwel lok, il-kliem tad-dispożizzjonijiet kollha li jinsabu fis-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II tar-Regolament Nru 44/2001, intitolata "Ġurisdizzjoni fuq kuntratti tal-konsumatur", iwassluni, bl-istess mod bhall-Gvern Ċek, sabiex naghzel l-argument kuntrarju għal dak sostnut mill-Kummissjoni. Fil-fatt, f'dawn id-dispożizzjonijiet, isir riferiment għal "kuntratt konkluz minn [...], il-konsumatur" għal "kuntratt ma' parti [kontraent]", għal "l-parti l-oħra ta' kuntratt" konkluz mill-konsumatur, jew anki għal ftehim dwar il-forum li jkun għadda "mill-konsumatur u l-parti l-oħra tal-kuntratt"³⁹, formuli li jwassluni nikkunsidra li mhux biss il-konkluzjoni attwali ta' kuntratt għall-konsumatur⁴⁰ izda wkoll l-identità tal-partijiet fil-proċedura⁴¹ huma deċiżivi għall-applikazzjoni tar-regoli ta' ġurisdizzjoni li hemm f'din is-sezzjoni, kuntrarjament għal dak li japplika għall-punt 1 tal-Artikolu 5 ta' dan ir-regolament fir-rigward tal-ġurisdizzjoni speċjali dwar "materji li għandhom x'jaqsmu ma' xi kuntratt"⁴². Fl-istess sens, il-Qorti tal-Ġustizzja diġà ddeċidiet li "ir-regoli tal-ġurisdizzjoni stabbiliti, fil-qasam tal-kuntratti konkluzi mill-konsumaturi, mill-Artikolu 16(1) tar-[Regolament Nru 44/2001] imsemmi japplikaw, b'mod konformi mal-kliem ta' dan l-artikolu, biss għall-kawża mressqa mill-konsumatur kontra l-parti l-oħra fil-kuntratt, *liema haġa neċessarjament timplika l-konkluzjoni ta' kuntratt mill-konsumatur mal-professionist li titressaq kawża kontrih*"⁴³.

49. Issa, f'ċirkustanzi bħal dawk tal-kawża prinċipali, ma jistax jitqies, għall-finijiet tal-applikazzjoni tas-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II tar-Regolament Nru 44/2001, li l-konvenuta, jiġifieri t-trasportatur tal-ajru li jopera, hija l-professionist li miegħu l-konsumatur ikkonkluda l-kuntratt rilevanti. Il-Gvern Ċek jenfasizza, għustament fil-fehma tiegħi, li anki jekk l-azzjoni eżerċitata minn passiġġier fir-rigward tat-trasportatur f'tali ċirkustanzi għandha titqies li taqa' taħt il-"materji li għandhom x'jaqsmu ma' xi kuntratt", fis-sens tal-punt 1 tal-Artikolu 5 ta' dan ir-regolament⁴⁴, dan bl-ebda mod ma jimplika minnu nnifsu li bejn dawn il-partijiet teżisti relazzjoni ta' natura kuntrattwali fis-sens tas-Sezzjoni 4

37 F'dan ir-rigward, ninnota li l-Artikolu 6 tar-Regolament Nru 44/2001 jipprevedi espressament każijiet fejn ġurisdizzjoni derivata tista' tiġi invokata fil-konfront ta' konvenut, izda li ebda wiehed minn dawn il-każijiet (jiġifieri pluralità ta' konvenuti, talba għal garanzija jew għal intervent jew sejha ta' persuna f'kawża, kontrollalba jew anki azzjoni fil-qasam tad-drittijiet fuq proprjetà immobbli *in rem*) ma sehh hawnhekk.

38 Skont id-deċiżjoni tagħha, il-qorti tar-rinviju tistaqsi "jekk il-proċedura għall-finijiet ta' kumpens [mibdija] kontra t-trasportatur tal-ajru għandhiex il-karatteristiċi ta' relazzjoni li taqa' taħt kuntratt konkluz ma' konsumatur, skont ir-relazzjoni kuntrattwali prinċipali [eżistenti] bejn ir-rikorrent (il-konsumatur) u l-fornitur ta' servizzi kollox komprijż, b'mod li huwa possibbli għall-konsumatur li jinvoka d-drittijiet potenzjali kollha tiegħu li jirriżultaw minn din ir-relazzjoni quddiem [l-istess qorti partikolari]".

39 Espressjonijiet użati, rispettivament, fl-Artikolu 15(1), fl-Artikolu 15(2), fl-Artikolu 16(1) u (2) u fl-Artikolu 17(3) tar-Regolament Nru 44/2001.

40 F'dan ir-rigward, ara l-punt 42 ta' dawn il-konkluzjonijiet u l-ġurisprudenza ċċitata, kif ukoll is-sentenza tal-14 ta' Mejju 2009, *Ilsinger* (C-180/06, EU:C:2009:303, punti 52 *et seq.*).

41 Fl-opinjoni tiegħi, dan il-kriterju tal-aħħar huwa konformi wkoll mal-ghanijiet tad-dispożizzjonijiet imsemmija (ara, b'mod partikolari, il-punt 57 ta' dawn il-konkluzjonijiet).

42 Ara l-punt 31 ta' dawn il-konkluzjonijiet kif ukoll il-ġurisprudenza ċċitata.

43 Ara s-sentenzi tat-28 ta' Jannar 2015, *Kolassa* (C-375/13, EU:C:2015:37, punt 32), kif ukoll tal-25 ta' Jannar 2018, *Schrems* (C-498/16, EU:C:2018:37, punt 45), l-enfasi hija tiegħi.

44 Għar-raġunijiet spjegati fil-punti 25 *et seq.* ta' dawn il-konkluzjonijiet.

tal-Kapitolu II tiegħu. Din id-disassoċjazzjoni tirrizulta mill-fatt li l-kamp ta' applikazzjoni u l-kundizzjonijiet ta' implimentazzjoni tar-regoli ta' ġurisdizzjoni stabbiliti fl-imsemmi punt 1 tal-Artikolu 5 huma differenti minn dawk tar-regoli ta' ġurisdizzjoni ddikjarati fl-imsemmija Sezzjoni 4, filwaqt li għandu jiġi ppreċiżat li dawn tal-aħħar jikkostitwixxu deroga fir-rigward ta' dawn tal-ewwel⁴⁵.

50. Fit-tieni lok, nosserva li, madankollu, ir-rikorrenti fil-kawża prinċipali sostniet quddiem il-qorti tar-rinviju li, fis-sentenza Maletic, il-Qorti tal-Ġustizzja interpretat il-kuncett ta' "l-parti l-oħra ta' kuntratt" li jinsab fl-Artikolu 16(1) tar-Regolament Nru 44/2001 fis-sens li "jirreferi, fiċ-ċirkustanzi bħal dawk inkwistjoni fil-kawża prinċipali, ukoll għall-parti kontraenti tal-operatur li magħha l-konsumatur kien ikkonkluda dan il-kuntratt u li għandha s-sede tagħha fit-territorju tal-Istat Membru tad-domicilju tal-konsumatur"⁴⁶. Il-Kummissjoni tislet ukoll argument minn din is-sentenza insostenn tal-interpretazzjoni li hija tipproponi f'din il-kawża, iżda, fl-opinjoni tiegħi, b'mod żbaljat.

51. Bħall-qorti tar-rinviju u l-Gvern Ċek, nosserva li ċ-ċirkustanzi tal-kawża li taw lok għas-sentenza Maletic kienu minn numru ta' aspetti differenti minn dawn inkwistjoni⁴⁷. Issa, f'sentenza sussegwenti⁴⁸, il-Qorti tal-Ġustizzja enfasizzat li l-interpretazzjoni li nġhatat fis-sentenza Maletic "hija bbażata fuq ċirkustanzi speċifiċi li fihom il-konsumatur kien immedjatament marbut kuntrattwalment, b'mod indisoċjabbli, ma' żewġ kontropartijiet"⁴⁹ u tqis il-fatt li "l-esklużjoni tal-kontroparti stabbilita fl-Istat Membru tal-konsumatur mill-kamp ta' applikazzjoni tal-imsemmi Artikolu 16 kellha l-konsegwenza li l-qorti li quddiemha tressqet kawża għal kundanna *in solidum* taż-żewġ kontropartijiet kellha ġurisdizzjoni biss fir-rigward tal-operatur stabbilit fi Stat Membru ieħor"⁵⁰. Il-Qorti tal-Ġustizzja żiedet tgħid li tali "interpretazzjoni ma tistax tapplika fiċ-ċirkustanzi tal-kawża prinċipali, li fihom il-konkluzjoni ta' kuntratt mal-professjonist li titressaq kawża kontrih hija totalment inezistenti"⁵¹.

52. Din il-konkluzjoni negattiva tapplika, fil-fehma tiegħi, anki f'din il-kawża, peress li, minn naħa, il-konsumatriċi kkonċernata hawnhekk ma kinitx kuntrattwalment marbuta b'mod indisoċjabbli ma' żewġ partijiet kontraenti, iżda kkonkludiet kuntratt biss ma' aġenzija tal-ivvjaġġar u, min-naħa l-oħra, l-azzjoni fil-kawża prinċipali ma hijiex intiża sabiex tinkiseb il-kundanna *in solidum* ta' tali kontraenti, iżda biss il-kundanna ta' professjonist li ma kkonkludix kuntratt ma' din il-konsumatriċi u li huwa, barra minn hekk, stabbilit fi Stat Membru ieħor minbarra dan.

45 Fuq in-natura derogatorja tad-dispożizzjonijiet tas-Sezzjoni 4 msemmija u l-konsegwenzi li jirriżultaw minnhom, ara l-punt 56 ta' dawn il-konkluzjonijiet.

46 Sentenza tal-14 ta' Novembru 2013 (C-478/12, iktar 'il quddiem is-"sentenza Maletic", EU:C:2013:735, punt 32).

47 Fil-kawża msemmija, dan kien vjaġġ kollox kompriż mibjugħ minn aġenzija tat-turiżmu stabbilita fil-Ġermanja iżda organizzata minn kumpannija stabbilita fl-Awstrija, vjaġġ li wassal għal rikors ippreżentat minn koppja ta' konsumaturi ddomiciljati fl-Awstrija intiż għall-kundanna *in solidum* ta' dawn iż-żewġ professjonisti (ara s-sentenza Maletic, punti 11 sa 14). Il-qorti tar-rinviju, filwaqt li tagħmel riferiment għall-analiżi magħmula min-Nejvyšší soud (il-Qorti Suprema), tinnota li, min-naħa l-oħra, f'din il-kawża, l-ewwel nett, l-operatur li effettivament kellu jeżegwixxi s-servizz kontenzjuż kien inkarigat mhux mill-vjaġġ kollox kompriż iżda mit-trasport biss u, it-tieni nett, li r-rikorrenti fil-kawża prinċipali kienet harrket biss professjonist wiehed.

48 Ara s-sentenza tat-28 ta' Jannar 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, punt 33).

49 Fil-fatt, skont il-punt 29 tas-sentenza Maletic, "anki jekk operazzjoni wahda, bħal dik li wettqu l-[konsumaturi kkonċernati] li pprenotaw u hallu l-vjaġġ kollox inkluz tagħhom minn fuq is-sit tal-internet lastminute.com, tista' tinqasam f'żewġ relazzjonijiet kuntrattwali distinti, min-naħa wahda, mal-aġenzija tal-ivvjaġġar online lastminute.com u, min-naħa l-oħra, l-organizzatur tal-vjaġġi TUI, din ir-relazzjoni kuntrattwali tal-aħħar ma tistax tiġi kklassifikata bħala 'purament interna' peress li hija marbuta b'mod inseparabbli mal-ewwel relazzjoni kuntrattwali, li sehhet permezz tal-intervent tal-imsemmija aġenzija tal-ivvjaġġar fi Stat Membru ieħor".

50 Il-punti 30 u 31 tas-sentenza Maletic jgħidu li "l-għanijiet previsti fil-premessi 13 u 15 tar-Regolament Nru 44/2001, li jikkonċernaw rispettivament il-protezzjoni tal-konsumatur bħala 'parti l-inqas b'saħħitha' fil-kuntratt kif ukoll it-tnaqqis '[ta]l-possibiltà ta' proċedimenti simultani u biex ikun assigurat li ma jiġux mogħtija ġudizzji rrikonċiljabbli f'żewġ Stati Membri'[.] jipprekludu soluzzjoni li tippermetti azzjoni parallela [mill-konsumaturi kkonċernati, fi qrati differenti], permezz ta' kawżi konnessi, ta' żewġ operaturi involuti fil-prenotazzjoni u l-iżvolġiment tal-vjaġġ [kontenzjuż]".

51 Ara s-sentenza tat-28 ta' Jannar 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, punti 34 u 35), fejn il-Qorti tal-Ġustizzja ddecidiet li r-rikorrent, bħala konsumatur, li akkwista obbligu lill-portatur [bearer bond] minghand terz professjonist, minghajr ma l-kuntratt għe konklud bejn dan il-konsumatur u l-persuna li harġet dan l-obbligu, ma jistax jinvoka l-ġurisdizzjoni prevista fl-Artikolu 15(1) tar-Regolament Nru 44/2001 għall-finijiet tal-azzjoni ippreżentata kontra l-imsemmi emittent.

53. Fit-tielet lok, nenasfizza li l-interpretazzjoni li nipproponi ma hijiex kuntrarja għall-għanijiet tar-Regolament Nru 44/2001 li huma invokati mill-Kummissjoni.

54. Fir-rigward tar-riskju ta' proċeduri simultanji, u għalhekk ta' deċiżjonijiet irrikonċiljabbli⁵², li r-Regolament Nru 44/2001 għandu l-għan ġenerali li jipprevjeni, kif tindika l-premessa 15 tiegħu u kif fakkret il-Qorti tal-Ġustizzja fis-sentenza Maletic, ser nillimita ruhi sabiex nikkonstata li dan ir-riskju huwa inezistenti fil-preżenza ta' azzjoni ġudizzjarja bħal dik fil-kawża prinċipali u li l-prevenzjoni tiegħu ma tikkostitwixxix, fi kwalunkwe każ, l-għan essenzjali tas-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II tal-imsemmi regolament.

55. Fir-rigward tal-protezzjoni tal-konsumatur, li s-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II tar-Regolament Nru 44/2001 għandha l-għan speċifiku li tiżgura, filwaqt li tistabbilixxi regoli ta' ġurisdizzjoni favorevoli għall-interessi ta' din il-parti l-iktar dgħajfa, kif tindika l-premessa 13 ta' dan ir-regolament⁵³, nosserva li l-Kummissjoni tinvoka espressament dan l-għan insostenn tal-argument li hija tiddefendi⁵⁴, fil-fehma tiegħi, b'mod żbaljat.

56. Fil-fatt, il-Qorti tal-Ġustizzja ripetutament fakkret li d-dispożizzjonijiet li jinsabu f'din is-Sezzjoni 4 għandhom ikunu suġġetti għal interpretazzjoni stretta, u b'hekk ma jistgħux jagħtu lok għal interpretazzjoni li tmur lil hinn mill-ipoteżijiet li huma previsti espressament, peress li dawn id-dispożizzjonijiet jikkostitwixxu derogi⁵⁵, u dan mhux biss fid-dawl tar-regola ta' ġurisdizzjoni ġenerali stabbilita fl-Artikolu 2(1) tar-regolament imsemmi⁵⁶, iżda wkoll tar-regoli ta' ġurisdizzjoni speċjali f'materji kuntrattwali li huma stabbiliti fl-Artikolu 5(1) tal-istess regolament⁵⁷.

57. Barra minn hekk, il-Qorti tal-Ġustizzja diġà ddeċidiet, fir-rigward tal-Artikolu 16(1) tar-Regolament Nru 44/2001, li "l-kundizzjoni dwar l-eżistenza ta' kuntratt konkluz bejn il-konsumatur u l-professionist li tressqet kawża kontrih tippermetti li tiġi żgurata l-prevedibbiltà tal-attribuzzjoni tal-ġurisdizzjoni, li hija waħda mill-għanijiet [ta' dan ir-regolament], hekk kif jirriżulta mill-premessa 11 tiegħu"⁵⁸. B'hekk, il-fatt li l-professionist jista', fuq il-bażi ta' dan l-Artikolu 16(1), jiġi mharrek quddiem il-qorti li fil-ġurisdizzjoni tagħha jinsab id-domicilju tal-parti dgħajfa li huwa l-konsumatur huwa kkontrobalanċjat bir-reqwiżit ta' kuntratt konkluz bejniethom, li minnu tirriżulta l-imsemmija prevedibbiltà.

58. Minn dan jirriżulta, fil-fehma tiegħi, li ma hemmx lok li jiġu applikati r-regoli ta' ġurisdizzjoni protettivi li huma ddikjarati fis-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II tal-imsemmi regolament, u b'mod partikolari fl-Artikolu 16(1) tiegħu, f'ċirkustanzi bħal dawk tal-azzjoni li biha l-qorti tar-rinvju hija adita, jiġifieri meta l-konsumatur ikkonċernat ma jkunx ikkonkluda kuntratt mal-professionist li huwa involut fil-kuntest ta' azzjoni għall-finijiet ta' kumpens.

52 F'dan ir-rigward, il-Kummissjoni ssostni li l-interpretazzjoni tagħha stess tippermetti li, meta konsumatur jiddeċiedi li jressaq proċeduri legali kemm kontra l-aġenzija tal-ivvjaġġar kif ukoll kontra persuni oħra marbuta magħha, huwa jkun jista' jinvoka quddiem qorti (waħda) d-drittijiet li huwa jibbenefika minnhom fir-rigward tal-obbligi kollha marbuta b'mod inseparabbli.

53 Fuq il-motivi preċiżi ta' din il-protezzjoni, ara, b'mod partikolari, is-sentenzi tal-14 ta' Marzu 2013, Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, punt 33), kif ukoll tat-23 ta' Diċembru 2015, Hobohm (C-297/14, EU:C:2015:844, punt 31).

54 Dwar dan is-suġġett, il-Kummissjoni tinnota li, fil-mument tal-konkluzjoni tal-kuntratt mal-aġenzija tal-ivvjaġġar, ir-rikorrenti fil-kawża prinċipali ma kelliex neċessarjament tkun taf jekk din kinitx irrikorriet għal terzi sabiex tissodisfa l-obbligi tagħha.

55 Ara, b'mod partikolari, sentenzi tat-23 ta' Diċembru 2015, Hobohm (C-297/14, EU:C:2015:844, punt 32), kif ukoll tal-25 ta' Jannar 2018, Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37, punti 27 u 43).

56 Infakkar li l-Artikolu 2(1), bħala prinċipju ġenerali, jagħti ġurisdizzjoni lill-qorti tal-Istat Membru li fit-territorju tiegħu l-konvenut ikun iddomiciljat.

57 Dwar ir-regoli applikabbli "f'materji li għandhom x'jaqsmu ma' xi kuntratt", ara l-punti 27 *et seq.* ta' dawn il-konkluzjonijiet, dwar l-ewwel domanda preliminarj. F'dan ir-rigward, nenasfizza li jidherli li r-risposti affermativi li l-Kummissjoni tipproponi li għandhom jingħataw kemm għall-ewwel kif ukoll għat-tieni domanda magħmula f'din il-kawża huma kontradittorji, sa fejn dawn ir-risposti jissuġġerixxu li azzjoni bħal dik fil-kawża prinċipali taqa' kemm taht il-kamp ta' applikazzjoni speċifiku ta' dan il-punt 1 tal-Artikolu 5 kif ukoll taht dik tal-imsemmija Sezzjoni 4, minkejja li d-dispożizzjonijiet ta' din tal-aħhar għandhom natura ta' *lex specialis* meta mqabbla ma' dawk tal-punt 1 tal-Artikolu 5 msemmi (ara wkoll in-nota ta' qiegħ il-paġna 13 ta' dawn il-konkluzjonijiet).

58 Ara s-sentenzi tat-28 ta' Jannar 2016 Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, punti 29 sa 32), kif ukoll tal-25 ta' Jannar 2018, Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37, punti 45 u 46).

59. Għaldaqstant, nipproponi li r-risposta għat-tieni domanda preliminari għandha tkun li d-dispożizzjonijiet tas-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II tar-Regolament Nru 44/2001, li tinkludi l-Artikoli 15 sa 17 tiegħu, għandhom jiġu interpretati fis-sens li ma humiex applikabbli għal azzjoni ġudizzjarja bħal din.

C. Fuq il-possibbiltà, għal passiġġier li jkun sugġett għal dewmien ta' titjira mixtrija fil-kuntest ta' vjaġġ kollox kompriz li jaqa' taht id-Direttiva 90/314, li jharrek lit-trasportatur tal-ajru li jopera fuq il-bażi tal-Artikoli 6 u 7 tar-Regolament Nru 261/2004 (it-tielet domanda)

60. Permezz tat-tielet domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju tistaqsi lill-Qorti tal-Ġustizzja, essenzjalment, fuq il-punt dwar jekk trasportatur tal-ajru li jopera għandux il-kwalità sabiex jiġi mharrek minn passiġġier għall-finijiet tal-eżerċizzju tad-drittijiet li jirriżultaw mir-Regolament Nru 261/2004, anki jekk dawn il-partijiet ma kkonkludewx kuntratt bejniethom u meta t-titjira inkwistjoni tkun inxtrat mingħand aġenzija tal-ivvjaġġar fil-kuntest ta' vjaġġ kollox kompriz li jaqa' fil-kamp ta' applikazzjoni tad-Direttiva 90/314.

61. Għalkemm dan huwa l-każ f'termini u fuq bażijiet li huma differenti, kemm il-Gvern Ċek⁵⁹ kif ukoll il-Kummissjoni⁶⁰ jipproponu li għandha tingħata risposta affermattiva għad-domanda magħmula. Jiena tal-fehma wkoll li għandha tingħata risposta fl-afferfattiv u dan fid-dawl tal-elementi li ġejjin.

62. Qabel kollox, nirrileva li d-domandi fformulati mill-qorti tar-rinviju jirrigwardaw, fundamentalment, żewġ kwistjonijiet.

63. Waħda tikkonsisti f'li jiġi ddeterminat jekk l-obbligi li jirriżultaw mir-Regolament Nru 261/2004 humiex fuq it-trasportatur tal-ajru li jopera li jkun wettaq it-titjira inkwistjoni f'isem il-persuna li tkun ikkonkludiet kuntratt mal-passiġġier⁶¹ anki fl-ipoteżi fejn, bħal f'dan il-każ, din il-persuna bieghet lil dan tal-aħħar grupp ta' servizzi tal-ivvjaġġar u mhux sempliċi trasport bl-ajru. F'dan ir-rigward, ser nillimita ruħi sabiex nindika li dan huwa effettivament il-każ fil-fehma tiegħi u nirreferi, f'dan is-sens, għall-kunsiderazzjonijiet dwar it-tagħlim li għandu jinsilet mis-sentenza flightright *et* li esponent fir-rigward tal-ewwel domanda preliminari⁶². Bl-istess mod, il-Kummissjoni, billi tibbaża ruħha fuq din is-sentenza⁶³, tqis li f'dan il-kuntest il-passiġġier jista' jharrek lit-trasportatur li jissodisfa obbligi liberament ikkonsentiti fir-rigward tal-aġenzija tal-ivvjaġġar li bieghet it-titjira li tagħmel parti minn vjaġġ kollox kompriz.

64. Il-kwistjoni l-oħra mqajma mill-qorti tar-rinviju, li tippreżenta iktar diffikultajiet fil-fehma tiegħi, hija relatata mar-rabta bejn id-drittijiet li jirriżultaw mir-Regolament Nru 261/2004 u dawk li jirriżultaw mid-Direttiva 90/314⁶⁴, f'ċirkustanzi bħal dawk tal-kawża prinċipali.

59 Dan il-gvern iqis li "[i]r-Regolament [Nru 261/2004] għandu jiġi interpretat fis-sens li fil-każ ta' dewmien ta' titjira li tagħmel parti minn servizzi kollox kompriz, skont id-Direttiva [90/314], it-trasportatur tal-ajru jista' jiġi mharrek għall-finijiet tat-talba għall-kumpens tal-passiġġier bis-saħha [ta' dan ir-regolament], bil-kundizzjoni li t-titjira tkun ddewmet minhabba t-trasportatur tal-ajru" (enfasi miżjuda minni).

60 Skont il-Kummissjoni, "trasportatur tal-ajru li jopera, bħall-konvenuta [fil-kawża prinċipali], li ma kkonkludix kuntratt ma' passiġġier, bħar-rikorrenti [fil-kawża prinċipali], jista' jiġi mharrek għall-finijiet tal-eżerċizzju tad-drittijiet li jirriżultaw mir-Regolament [Nru 261/2004]" (enfasi miżjuda minni).

61 Skont l-Artikolu 2(b), moqri flimkien mal-Artikolu 3(5) ta' dan ir-regolament.

62 Ara l-punti 34 *et seq.* ta' dawn il-konklużjonijiet.

63 Iktar preċiżament b'riferiment għall-punti 62 u 63 u s-sentenza flightright *et*.

64 Nippreċiża li din il-kwistjoni ma tirriżultax mill-kliem tat-tielet domanda preliminari imma mill-motivi tad-deċiżjoni ta' rinwiju relatati magħha, fejn huma ċċitati d-Direttiva 90/314, u b'mod partikolari l-Artikolu 5(1) tagħha li jipprevedi li l-organizzatur u/jew il-bejjiegħ li jagħmel parti minn kuntratt ta' vjaġġ kollox kompriz huwa responsabbli fil-konfront tal-konsumatur għall-eżekuzzjoni tajba tal-obbligi li jirriżultaw minn dan il-kuntratt, anki meta dawn għandhom jiġu eżegwiti minn fornituri ta' servizzi oħra, bħalma huwa hawnhekk it-trasportatur tal-ajru li jopera, bla hsara għal azzjoni eventwali eżerċitata kontra dawn tal-aħħar.

65. Reċentement talba simili kienet is-suġġett tal-kawża li tat lok għas-sentenza *Aegean Airlines*⁶⁵, li kienet tirrigwarda, b'mod iktar speċifiku, id-dritt għar-rimbors ta' biljett tal-ajru mit-trasportatur tal-ajru li jopera fil-każ ta' kancellazzjoni ta' titjira, b'mod partikolari meta l-organizzatur tal-vjaġġi⁶⁶ jkun f'sitwazzjoni ta' falliment. F'din is-sentenza, il-Qorti tal-Ġustizzja tat interpretazzjoni "li l-Artikolu 8(2) tar-Regolament Nru 261/2004 [67] għandu jiġi interpretat fis-sens li passigġier li għandu, skont id-Direttiva 90/314, id-dritt li jikkuntattja lill-organizzatur tal-vjaġġi tiegħu sabiex jikseb ir-rimbors tal-biljett tal-ajru tiegħu, ma għandux iktar, għalhekk, il-possibbiltà li jitlob ir-rimbors ta' dak il-biljett mingħand it-trasportatur tal-ajru abbażi ta' dak ir-regolament, inkluż meta l-organizzatur tal-vjaġġi ma jkunx jista' finanzjarjament jirrimborsa l-biljett u ma jkun ha l-ebda miżura biex jiżgura dan"⁶⁸. Fil-fehma tiegħi, din l-interpretazzjoni kienet meħtieġa għar-raġunijiet li esponejt fil-konklużjonijiet tiegħi dwar din il-kawża⁶⁹.

66. Nenfazizza li, f'din il-kawża, anki jekk id-domanda magħmula tkopri d-drittijiet kollha mogħtija lill-passiġġieri permezz tar-Regolament Nru 261/2004, mid-deċiżjoni tar-rinviju jirriżulta⁷⁰ li l-azzjoni fil-kawża prinċipali hija bbażata speċifikament fuq l-Artikoli 6 u 7, li jistabbilixxu rispettivament il-kundizzjonijiet li fihom, f'każ ta' dewmien twil ta' titjira, it-trasportatur tal-ajru li jopera għandu joffri lill-passiġġier assistenza skont il-modalitajiet previsti fl-Artikoli 8 u 9 tiegħu, kif ukoll kumpens fil-forma ta' somma f'daqqa, konformement mal-interpretazzjoni mogħtija fis-sentenza *Sturgeon et*, fejn id-dannu kkawżat minn titjira li kellha dewmien ta' mill-inqas tliet sigħat, bħal f'dan il-każ, ġie pparagunat ma' dak ikkawżat minn titjira kkancellata. Għalhekk ser nesprimi ruhi, f'dawn il-konklużjonijiet, essenzjalment dwar l-interpretazzjoni tal-Artikoli 6 u 7 imsemmija fid-dawl ta' tali ċirkustanzi, iżda madankollu fid-dawl tad-dispożizzjonijiet addizzjonali.

67. Fir-rigward tal-formulazzjoni u tal-istruttura tad-dispożizzjonijiet rilevanti tar-Regolament Nru 261/2004, nirrileva li dan jinkludi ċerti dispożizzjonijiet li jirrigwardaw, b'mod ġenerali, il-konnessjoni ta' dan l-istrument mad-Direttiva 90/314. B'hekk, il-premessa 5 ta' dan ir-regolament tindika li l-protezzjoni żgurata minn dan tal-aħħar għandha tapplika wkoll għall-passiġġieri ta' titjiriet li jagħmlu parti minn vjaġġi kollox kompriż li huma koperti mill-imsemmija direttiva. Barra minn hekk, l-Artikolu 3(6) tal-imsemmi regolament jipprovdi li dan ma jippreġudikax id-drittijiet tal-passiġġieri stabbiliti mid-Direttiva 90/314⁷¹.

68. Fir-rigward tal-Artikolu 8(2) tar-Regolament Nru 261/2004, interpretat fis-sentenza *Aegean Airlines*, dan jipprovdi, b'mod speċifiku, li d-dritt għar-rimbors tal-biljett tal-ajru li huwa previst fil-paragrafu 1(a) ta' dan l-artikolu⁷² japplika wkoll għall-passiġġieri li t-titjira tagħhom tagħmel parti minn vjaġġ kollox kompriż, *minbarra* fil-każ fejn tali dritt jirriżulta mid-Direttiva 90/314, anki jekk

65 Sentenza tal-10 ta' Lulju 2019 (C-163/18, iktar 'il quddiem is-"sentenza *Aegean Airlines*", EU:C:2019:585).

66 Iddefinit, fil-punt 2 tal-Artikolu 2 tad-Direttiva 90/314, bħala l-"persuna li, barra milli darba fil, jorganizza pakketti u jbigħhom jew joffrihom għall-bejgħ, kemm jekk direttament kif ukoll jekk permezz ta' bejjieġħ".

67 L-Artikolu 8 tar-Regolament Nru 261/2004, intitolat "Dritt għar-rimbors jew rotta differenti", jgħid fil-paragrafu 1(a) tiegħu li fejn "referenza hi magħmula għal dan l-Artikolu, passiġġieri għandhom jiġu offruti [b'mod partikolari] rimbors fi żmien sebat ijiem, permezz tal-mezzi previsti fl-Artikolu 7(3), tal-prezz shih tal-biljett bil-prezz b'liema ġie mixtri, għall-parti jew partijiet tal-vjaġġ li ma ġewx magħmulin, u għall-parti jew partijiet li diġà ġew magħmulin jekk it-titjira m'għadhiex qed taqdi kwalunkwe skop fir-rigward tal-pjan ta' vjaġġ oriġinali tal-passiġġier, flimkien ma', meta rilevanti [...] titjira lura għall-ewwel punt ta' tluq, ma' l-ewwel opportunità". Dan l-Artikolu 8 jipprovdi, fil-paragrafu 2 tiegħu, li "[i]l-paragrafu 1(a) għandu japplika wkoll għal passiġġieri li t-titjiriet tagħhom jiffurmaw parti minn package, hlief għad-dritt għal rimbors fejn dan id-dritt iqud taht id-Direttiva 90/314/KEE."

68 Sentenza *Aegean Airlines* (punt 44).

69 Ara l-konklużjonijiet tiegħi fil-kawża *Aegean Airlines* (C-163/18, iktar 'il quddiem "il-konklużjonijiet tiegħi fil-kawża *Aegean Airlines*", EU:C:2019:275, punti 35 sa 67).

70 Ara l-punti 16 sa 18 u n-nota fil-qiegħ tal-paġna 9 ta' dawn il-konklużjonijiet.

71 L-Artikolu 3(6) tar-Regolament Nru 261/2004 jzid, l-istess bħall-premessa 16 tiegħu, li dan "ir-Regolament m'għandux japplika f'każijiet fejn package tour hu kkancellat għal raġunijiet barra minn kancellazzjoni tat-titjira". Madankollu, ninnota li huwa biss id-dewmien twil ta' titjira li tagħmel parti minn vjaġġ kollox kompriż, u mhux il-kancellazzjoni ta' tali vjaġġ kollox kompriż, li jinsab inkwistjoni fil-kawża prinċipali.

72 Dritt għar-rimbors tal-biljett tal-ajru disponibbli, b'mod partikolari, għall-passiġġieri li jkun garrab dewmien ta' mill-inqas hames sigħat, konformement mal-punt (iii) tal-Artikolu 6(1) tar-Regolament Nru 261/2004, li jirreferi għall-Artikolu 8(1)(a) tiegħu.

potenzjalment⁷³. Fl-imsemmija sentenza, wara li semmiet ix-xogħol preparatorju tar-Regolament Nru 261/2004⁷⁴ u fakkret il-portata tal-Artikolu 3(6) tiegħu, il-Qorti tal-Gustizzja ddecidiet li dan l-Artikolu 8(2) jimplika li d-drittijiet għar-rimbors tal-biljett, bis-saħħa ta', rispettivament, dan ir-regolament u tad-Direttiva 90/314⁷⁵, ma humiex kumulattivi, peress li tali kumulu huwa ta' natura li jwassal għal protezzjoni żejda mhux iġġustifikata tal-passiġġier ikkonċernat, għad-detriment tat-trasportatur tal-ajru li jopera, peress li dan tal-aħħar jirriskja, f'dan il-każ, li jkollu jassumi parzjalment ir-responsabbiltà li għandu l-organizzatur tal-vjaġġi fir-rigward tal-klijenti tiegħu, bis-saħħa tal-kuntratt li dan ikun ikkonkluda ma' dawn tal-aħħar⁷⁶.

69. Min-naħa l-oħra, l-Artikoli 6 u 7 tar-Regolament Nru 261/2004, li l-interpretazzjoni tagħhom hija meħtieġa f'din il-kawża peress li huma applikabbli għal talba għal kumpens fil-forma ta' somma f'daqqa minhabba dewmien twil ta' titjira bħal dik fil-kawża prinċipali, ma jinkludux riżerva espliċita fir-rigward tad-dispożizzjonijiet tad-Direttiva 90/314 li hija ekwivalenti għal dik li tinsab fl-Artikolu 8(2) *in fine* ta' dan ir-regolament, li hija limitata għat-talbiet għal rimbors tal-biljett tal-ajru⁷⁷.

70. Fil-fehma tiegħi minn din id-differenza fil-formulazzjoni jirriżulta b'mod ċar li d-dritt għal kumpens previst fl-Artikolu 7 tar-Regolament Nru 261/2004, li jkopri kemm it-titjiriet ikkanċellati kif ukoll it-titjiriet imdewma b'mill-inqas tliet sigħat⁷⁸, huwa tabilhaqq applikabbli għal passiġġier li t-titjira tiegħu tagħmel parti minn vjaġġ kollox kompriż, indipendentement mid-drittijiet għal rimbors jew għal kumpens mogħti mid-Direttiva 90/314, minhabba n-nuqqas ta' eżekuzzjoni jew minhabba l-eżekuzzjoni żbaljata tas-servizzi li huma s-sugġett tal-vjaġġ imsemmi kollox kompriż⁷⁹. Fi kliem iehor, tali passiġġier jista', fil-fehma tiegħi, jinvoka, fir-rigward tat-trasportatur tal-ajru li jopera, id-dritt għal kumpens standardizzat fuq il-bażi tar-Regolament Nru 261/2004⁸⁰ u, fir-rigward tal-persuna li tkun bieġetlu l-vjaġġ kollox kompriż, id-dritt għal kumpens individwalizzat fuq il-bażi tad-Direttiva 90/314, li jammonta għad-differenza fil-valur bejn is-servizzi li kienu previsti fil-kuntratt tal-ivvjaġġar u dawk li kienu ġew ipprovduti fir-realtà.

71. F'dan il-każ, id-dannu kkawżat mid-dewmien twil ta' titjira, bħal dak invokat mir-rikorrenti fil-kawża prinċipali, ma jistax fih innifsu jaqa' taħt dan l-aħħar tip ta' kumpens, fil-fehma tiegħi, anki jekk il-hin tat-titjira kkonċernata kien jinsab probabbilment fil-kuntratt konkluż bejn il-passiġġier u l-aġenzija tal-ivvjaġġar. Inqis li l-obbligu ta' kumpens impost fuq l-organizzatur ta' vjaġġi permezz

73 Skont il-punt 31 tas-sentenza Aegean Airlines, “[m]inn dan il-kliem ċar tal-Artikolu 8(2) jirriżulta li s-sempliċi eżistenza ta' dritt għal rimbors, li jirriżulta mid-Direttiva 90/314, hija biżżejjed biex teskludi l-possibbiltà li passiġġier, li t-titjira tiegħu tkun tiffirma parti minn vjaġġ kollox kompriż, jista' jitlob rimbors tal-biljett tiegħu, abbażi tar-Regolament Nru 261/2004, minghand it-trasportatur tal-ajru li jopera”.

74 Fuq dan is-sugġett ara l-punt 72 ta' dawn il-konklużjonijiet.

75 L-ewwel subparagrafu tal-Artikolu 4(6) ta' din id-direttiva jstabbilixxi “[j]ekk il-konsumatur jirtira mill-kuntratt [ta' vjaġġ kollox kompriż], jew jekk, għal xi raġuni tkun xi tkun, hliet wahda li tkun tort tal-konsumatur, l-organizzatur iħassar il-pakkett qabel id-data tat-tluq, il-konsumatur għandu jkollu d-dritt:

a) li jew jiehu pakkett iehor minflok ta' l-istess kwalità jew kwalità oghla meta l-organizzatur u/jew il-bejjiegh ikun jista' joffrilu sostitut bħal dan. Jekk il-pakkett tas-sostituzzjoni li jingħata jkun ta' kwalità aktar baxxa, l-organizzatur għandu jagħti lura d-differenza fil-prezz lill-konsumatur;

b) jew li jithallas lura malajr kemm jista' jkun s-somom kollha li jkun hallas skond il-kuntratt”.

76 Ara s-sentenza Aegean Airlines (punti 32 sa 34), fejn isir riferiment, f'dan ir-rigward, għall-konklużjonijiet tiegħi fil-kawża Aegean Airlines (punti 43 u 44 kif ukoll punt 64).

77 Fuq in-natura derogatorja tar-riżerva li tinsab fl-imsemmi Artikolu 8(2) ara, ukoll, il-konklużjonijiet tiegħi fil-kawża Aegean Airlines (punti 50 u 51).

78 Konformement mas-sentenza Sturgeon *et* (punt 69).

79 Fil-każ ta' xoljiment jew ta' annullament tal-kuntratt tal-ivvjaġġar, minbarra d-dritt għar-rimbors previst fl-ewwel subparagrafu tal-Artikolu 4(6) tad-Direttiva 90/314 (iċċitat fin-nota ta' qiegħ il-paġna 75 ta' dawn il-konklużjonijiet), huwa previst dritt għal kumpens minhabba nuqqas ta' eżekuzzjoni tal-kuntratt fit-tieni subparagrafu ta' dan il-paragrafu 6. Meta ma tiġix ipprovduta “parti sinifikanti tas-servizzi miftiehma”, huwa previst dritt għal kumpens minhabba eżekuzzjoni hażina tal-kuntratt, fl-imsemmi Artikolu 4(7), “għad-differenza bejn is-servizzi offruti u dawk mogħtija”. It-tielet u r-raba' subparagrafi tal-Artikolu 5(2) ta' din id-direttiva jirrigwardaw il-limiti li l-Istati Membri jistgħu jaċċettaw għall-kumpens għad-danni li jirriżultaw min-nuqqas ta' eżekuzzjoni jew mill-eżekuzzjoni hażina tal-kuntratt. Ara, ukoll, il-premessi 16 sa 19 tal-imsemmija direttiva.

80 Dwar is-sistema ta' kumpens, standardizzat u immedjat, peress li ġie stabbilit bir-Regolament Nru 261/2004, ara, b'mod partikolari, il-konklużjonijiet tiegħi fil-kawża Guaitoli *et* (C-213/18, EU:C:2019:524, punti 36 *et seq.* kif ukoll il-ġurisprudenza ċċitata) kif ukoll is-sentenza tad-29 ta' Lulju 2019, Rusu (C-354/18, EU:C:2019:637, punt 28).

tad-Direttiva 90/314 jista', min-naħa l-oħra, ikun konsekuttiv għal tali dewmien jekk jiġi stabbilit li dan tal-aħħar eżegwixxa hażin provvisti oħra li kienu s-suġġett ta' dan il-kuntratt kollox kompriż. Madankollu, kif diġà semmejt fil-kuntest tal-kawża Aegean Airlines⁸¹, għandu jiġi evitat li kumpens żejjed ikun ir-riżultat tal-applikazzjoni kongunta tad-drittijiet għal kumpens offruti mir-Regolament Nru 261/2004 u mid-Direttiva 90/314, b'tali mod li, fil-fehma tiegħi, l-ammonti dovuti taħt dan ir-regolament għandhom eventwalment jiġu mnaqqsa minn dawk dovuti taħt din id-direttiva⁸².

72. Fir-rigward tal-kuntest storiku li jidhlu fih id-dispożizzjonijiet rilevanti hawnhekk, kif irrilevat il-Qorti tal-Ġustizzja fis-sentenza Aegean Airlines u konformement mal-osservazzjonijiet li għamilt fil-konklużjonijiet tiegħi dwar il-kawża msemmija⁸³, nenasizza li mix-xogħol preparatorju tar-Regolament Nru 261/2004 jirriżulta li l-leġiżlatur tal-Unjoni ma kellux l-intenzjoni li jeskludi lill-passiġġieri li t-titjira tagħhom tagħmel parti minn vjaġġ kollox kompriż mill-kamp ta' applikazzjoni ta' dan ir-regolament iżda li jippermettilhom jibbenefikaw mid-drittijiet mogħtija minnu filwaqt li tinzamm is-sistema suffiċjentement protettiva li kienet giet stabbilita preċedentement, favur dawn il-passiġġieri, mid-Direttiva 90/314. B'mod partikolari, id-dritt għal kumpens standardizzat li jirriżulta mill-Artikolu 7 tar-Regolament Nru 261/2004 jirriżulta, evidentement, fost id-drittijiet essenzjali li nġhataw lill-passiġġieri tal-ajru minn dan l-istrument, fejn il-ħlas jiġi kopert mit-trasportatur tal-ajru li jopera⁸⁴, u fil-fehma tiegħi, fis-sistema stabbilita mid-Direttiva 90/314 ma jeżistix dritt ekwivalenti fejn il-ħlas jiġi kopert mill-organizzatur tal-vjaġġi.

73. Dejjem f'din il-perspettiva temporali, jeħtieġ, fil-fehma tiegħi, li jittiehed inkunsiderazzjoni l-kontenut tad-Direttiva 2015/2302, li ssostitwixxiet id-Direttiva 90/314⁸⁵, peress li din id-direttiva l-ġdida dwar il-vjaġġi kollox kompriż tinkludi dispożizzjonijiet li jindikaw b'mod preċiż il-mod xieraq kif din għandha tinqara flimkien mar-Regolament Nru 261/2004 fir-rigward tad-drittijiet għal kumpens jew għal tnaqqis tal-prezzijiet previsti minnha⁸⁶. Minn dan jirriżulta, b'mod partikolari, li l-ammonti mogħtija bis-saħħa tad-Direttiva 2015/2302, fil-każ ta' eżekuzzjoni hażina tas-servizzi tal-ivvjaġġar, u dawk mogħtija bis-saħħa ta' atti oħra tad-dritt tal-Unjoni ċċitati, li fosthom hemm ir-Regolament Nru 261/2004, għandhom jitnaqqsu minn xulxin sabiex jiġi evitat kumpens żejjed. Kunsiderazzjonijiet simili jinsabu f'komunikazzjoni tal-Kummissjoni dwar ir-Regolament Nru 261/2004 li giet ippubblikata konsekuttivament wara l-adozzjoni tad-Direttiva 2015/2302⁸⁷. Dan jindika, fil-fehma tiegħi, li l-leġiżlatur tal-Unjoni issa rrikonoxxa b'mod esplicitu li d-dritt għall-kumpens mogħti mill-Artikolu 7 tar-Regolament Nru 261/2004 jista' japplika għal passiġġieri li t-titjira tagħhom tagħmel parti minn vjaġġ kollox kompriż.

81 Ara l-konklużjonijiet tiegħi fil-kawża Aegean Airlines (punti 63 u 64).

82 Fuq id-dispożizzjonijiet li jirrigwardaw espressament dan is-suġġett li jidhru, issa, fid-Direttiva 2015/2302, ara l-punt 73 ta' dawn il-konklużjonijiet. Ara, ukoll, il-proposta pprezentata mill-Kummissjoni fit-13 ta' Marzu 2013 għall-finijiet ta' emenda tar-Regolament Nru 261/2004 (COM (2013) 130 final), il-premessa 6 u l-Artikolu 3(6) emendat, li jipprovd, minn naha, li r-Regolament Nru 261/2004 japplika wkoll għall-passiġġieri ttrasportati skont il-kuntratti ta' vjaġġi kollox kompriż iżda ma jippreġudikax id-drittijiet tal-passiġġieri stabbiliti mid-Direttiva 90/314, min-naħa l-oħra, li l-passiġġier għandu d-dritt li jressaq ilmenti fuq il-bażi ta' dan ir-regolament u taħt din id-direttiva, iżda ma jistax, għall-istess fatti, jakkumula drittijiet bis-saħħa taż-żewġ atti leġiżlattivi fil-każ fejn id-drittijiet jippreżervaw l-istess interess jew għandhom l-istess għan u, fl-aħħar nett, li dan ir-regolament ma japplikax meta vjaġġ kollox kompriż jiġi annullat jew imdewwem għal raġunijiet minbarra l-kancellazzjoni jew id-dewmien tat-titjira.

83 Ara s-sentenza Aegean Airlines (punt 32), kif ukoll il-konklużjonijiet tiegħi fil-kawża Aegean Airlines (punti 40 sa 46 u s-sorsi ċċitati).

84 Fl-espożizzjoni tal-motivi tal-Pożizzjoni Komuni adottata mill-Kunsill fit-18 ta' Marzu 2003 (ĠU 2003, C 125 E, p. 70) u f'komunikazzjoni tal-Kummissjoni tal-25 ta' Marzu 2003 [SEC(2003) 361 final, p. 3], ġie enfasizzat li l-impożizzjoni tal-obbligi ta' kumpens u ta' assistenza li jirriżultaw mir-Regolament Nru 261/2004 futur fuq it-trasportatur tal-ajru li jopera kienet tikkostitwixxi soluzzjoni sempliċi u Prattika, peress li huwa ġeneralment jinsab fl-aħjar pożizzjoni sabiex jiżgura li t-titjiriet jiżvolġu konformement mal-ippjanar u jkun preżenti fl-ajruporti.

85 Anki jekk ma hijiex applikabbli f'dan il-każ (ara l-punt 14 ta' dawn il-konklużjonijiet).

86 Fil-fatt, il-premessa 36 u l-Artikolu 14(5) tad-Direttiva 2015/2302 jiddikjaraw, minn naha, li d-drittijiet għal kumpens jew għal tnaqqis fil-prezz previsti minn din id-direttiva ma jippreġudikawx id-drittijiet tal-passiġġieri fuq il-bażi – fost oħrajn – tar-Regolament Nru 261/2004, min-naħa l-oħra, li l-vjaġġaturi għandhom id-dritt li jressqu lmenti fuq il-bażi kemm ta' din id-direttiva kif ukoll ta' dan ir-regolament u, fl-aħħar nett, li l-kumpens għad-danni jew it-tnaqqis tal-prezz mogħti skont id-direttiva msemmija u l-kumpens jew it-tnaqqis tal-prezz mogħti skont ir-regolament imsemmi għandhom jitnaqqsu minn xulxin sabiex jiġi evitat kull kumpens żejjed.

87 Ara l-komunikazzjoni dwar il-Linji Gwida Interpretattivi għar-Regolament Nru 261/2004, ippubblikat fil-15 ta' Ġunju 2016 (ĠU 2016, C 214, p. 5), speċifikament it-Taqsima 2.2.6, intitolata "Kamp ta' applikazzjoni tar-Regolament fir-rigward tad-Direttiva dwar il-vjaġġi kollox inkluż".

74. Fir-rigward tal-għanijiet tad-dispożizzjonijiet rilevanti⁸⁸ mill-premessa 1 tar-Regolament Nru 261/2004 jirriżulta li dan huwa intiż prinċipalment sabiex jiggarrantixxi livell għoli ta' protezzjoni tal-passiġġieri anki jekk dan l-istrument huwa intiż ukoll sabiex jiżgura bilanċ bejn l-interessi tal-passiġġieri protetti u dawk tat-trasportaturi tal-ajru.

75. Issa, il-fatt li l-kategoriji kollha ta' passiġġieri tal-ajru, inklużi dawk li t-titjira tagħhom tiffirma parti minn vjaġġ kollox kompriż, jibbenefikaw mid-dritt għal kumpens li jirriżulta mill-Artikolu 7 tar-Regolament Nru 261/2004 jissodisfa kompletament l-għan prinċipali tiegħu⁸⁹, mingħajr madankollu ma jippreġudika l-għan sekondarju tiegħu, peress li l-Artikolu 13 tar-regolament imsemmi jippermetti lit-trasportatur tal-ajru li jopera li jkun hallas kumpens lil passiġġier bis-saħħa ta' dan l-istrument jitlob kumpens, konformement mad-dritt nazzjonali applikabbli, lil kull persuna li responsabbli min-nuqqas ta' twettiq tal-obbligi min-naħa ta' dan it-trasportatur⁹⁰.

76. Barra minn hekk fuq livell prattiku nosserva li b'differenza mid-diffikultajiet li huma kkawżati minn talba għal rimbors ta' biljett tal-ajru bbażata fuq l-Artikolu 8 tar-Regolament Nru 261/2004, fejn it-trasportatur tal-ajru li jopera jista' jsibha diffiċli sabiex jidentifika l-prezz tax-xiri tat-titjira meta dan jagħmel parti minn vjaġġ kollox kompriż mibjugħ minn terz⁹¹, talba għal kumpens ibbażata fuq l-Artikolu 7 ta' dan ir-regolament, fl-istess ċirkustanzi ta' bejgħ, ma tiġġenerax tali problemi ta' ċifri peress li l-ammont huwa hawnhekk dovut lill-passiġġier fil-forma ta' somma f'daqqa u fuq il-baži ta' kriterji uniformi li jinsabu f'dan l-aħħar artikolu⁹².

77. Fl-aħħar nett nippreċiża li ma nikkondividix il-fehma tal-Gvern Ċek li risposta affermativa għat-tielet domanda preliminari għandha tkun limitata għall-każ fejn id-dewmien huwa imputabbli lit-trasportatur tal-ajru li jopera⁹³ minhabba li dan għandu jkollu l-possibbiltà li jehles mir-responsabbiltà tiegħu jekk huwa jipprova l-eżistenza ta' ċirkustanzi indipendenti mir-rieda tiegħu⁹⁴. Min-naħa tiegħi, inqis li l-qofol ta' din il-kwistjoni hija li jiġi ddeterminat jekk tali trasportatur jistax jiġi mħarreġ għall-finijiet ta' kumpens minn passiġġieri, u mhux il-kundizzjonijiet li fihom dan jista' jiġi eżentat mill-obbligu li jikkumpensa lill-passiġġier li, bħala prinċipju, għandu bis-saħħa tar-Regolament Nru 261/2004.

78. Għaldaqstant, inqis li hemm lok li r-risposta għat-tielet domanda tkun li l-Artikoli 6 u 7 tar-Regolament Nru 261/2004 għandhom jiġu interpretati fis-sens li passiġġier ta' titjira mdewma bi tliet sigħat jew iktar għandu l-possibbiltà li jitlob kumpens mingħand it-trasportatur tal-ajru li jopera fuq il-baži ta' dan ir-regolament, minkejja li dawn il-partijiet ma jkunux ikkonkludew kuntratt u li din it-titjira kienet tagħmel parti minn provvista ta' servizzi kollox kompriż li taqa' taħt id-Direttiva 90/314 u li għandha tiġi pprovduta bis-saħħa ta' kuntratt konkluż bejn dan il-passiġġier u aġenzija tal-ivvjaġġar.

88 F'dan ir-rigward, ara s-sentenza Aegean Airlines (punt 38), minbarra l-konklużjonijiet tiegħi fil-kawża Aegean Airlines (punti 58 *et seq.*, kif ukoll il-ġurisprudenza ċċitata).

89 Fuq il-vantaġġi li jirriżultaw lill-passiġġieri koperti mill-Artikolu 7 tar-Regolament Nru 261/2004, ara, b'mod partikolari, is-sentenza tad-29 ta' Lulju 2019, Rusu (C-354/18, EU:C:2019:637, punti 26 sa 31).

90 Ara, b'mod partikolari, is-sentenza tal-11 ta' Lulju 2019, České aerolinie (C-502/18, EU:C:2019:604, punt 31). Dwar il-qsim tar-responsabbiltà u tal-ispejjeż inerenti għall-kumpens imhallas mit-trasportatur tal-ajru li jopera f'każ ta' dewmien twil, ara l-Komunikazzjoni tal-Kummissjoni tad-19 ta' Diċembru 2011, "Viżjoni Ewropea għall-passiġġieri: Komunikazzjoni dwar id-drittijiet tal-passiġġieri fil-mezzi kollha tat-trasport (COM (2011) 898 final, p. 12, punt 7.1).

91 Ara l-konklużjonijiet tiegħi fil-kawża Aegean Airlines (punt 66).

92 Madankollu, ma niċhadx li s-sistema legiżlattiva li tirriżulta mill-kombinazzjoni bejn id-dispożizzjonijiet tar-Regolament Nru 261/2004 u dawk tad-Direttiva 90/314, qabel il-kjarifiki magħmula mid-Direttiva 2015/2302, ma hijiex iktar faċli biex timplimenta għal passiġġier li jkun ikkonkluda kuntratt ta' vvjaġġar ma' kumpannija, hawnhekk l-aġenzija tal-ivvjaġġar, iżda li jkollu jitlob kumpens fil-forma ta' somma f'daqqa mingħand kumpannija oħra, jiġifieri t-trasportatur tal-ajru li jopera (ara wkoll Lambertye-Autrand, M.-C. de, *op. cit.* nota 16, p. 397, punt 29).

93 Ara t-twegiba ta' dan il-gvern iċċitata fin-nota ta' qiegħ il-paġna 59 ta' dawn il-konklużjonijiet.

94 F'dan ir-rigward, il-Gvern Ċek jirreferi għas-sentenza Sturgeon *et* (punt 69 *in fine*), fejn il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li dewmien ta' titjira ta' mill-inqas tliet sigħat "ma jagħtix dritt għal kumpens favur passiġġieri jekk it-trasportatur tal-ajru jkun f'pożizzjoni li jipprova li d-dewmien twil huwa dovut għal ċirkustanzi straordinarji li ma setgħux jiġu evitati minkejja li ttiehdu l-miżuri kollha raġonevoli, jiġifieri ċirkustanzi li fuqhom it-trasportatur tal-ajru ma għandux kontroll effettiv".

V. Konkluzjoni

79. Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet preċedenti, nipproponi lill-Qorti tal-Ġustizzja tirrispondi kif ġej għad-domandi preliminari magħmula mill-l'Obvodní soud pro Prahu 8 (il-Qorti tad-Distrett Amministrattiv ta' Praga 8):

- 1) Il-punt 1 tal-Artikolu 5(1) tar-Regolament Nru 44/2001 tat-22 ta' Diċembru 2000 dwar ġurisdizzjoni u rikonossiment u eżekuzzjoni ta' sentenzi f'materji ċivili u kummerċjali għandu jiġi interpretat fis-sens li jkopri azzjoni għall-finijiet ta' kumpens ippreżentata minn passigġier kontra t-trasportatur tal-ajru li jopera, minkejja li dawn il-partijiet ma kinux ikkonkludew kuntratt bejniethom u li din it-titjira kienet tagħmel parti minn pakkett ta' servizzi pprovduti bis-saħħa ta' kuntratt konkluż bejn ir-rikorrenti u terza persuna,
- 2) Id-dispożizzjonijiet tas-Sezzjoni 4 tal-Kapitolu II tar-Regolament Nru 44/2001, li tinkludi l-Artikoli 15 sa 17 tiegħu, għandhom jiġu interpretati fis-sens li ma humiex applikabbli għal azzjoni ġudizzjarja bħal din.
- 3) L-Artikoli 6 u 7 tar-Regolament (KE) Nru 261/2004 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-11 ta' Frar 2004 li jstabbilixxi regoli komuni dwar il-kumpens u l-assistenza għal passigġieri fil-każ li ma jithallewx jitlegħu u ta' kanċellazzjoni jew dewmien twil ta' titjiriet, u li jhassar ir-Regolament (KEE) Nru 295/91, għandhom jiġu interpretati fis-sens li passigġier ta' titjira mdewma bi tliet sigħat jew iktar għandu l-possibbiltà li jitlob kumpens mingħand it-trasportatur tal-ajru li jopera fuq il-bażi ta' dan ir-regolament, minkejja li dawn il-partijiet ma jkunux ikkonkludew kuntratt u li din it-titjira kienet tagħmel parti minn provvista ta' servizzi kollox kompriż li taqa' taht id-Direttiva 90/314/KEE tal-Kunsill tat-13 ta' Ġunju 1990 dwar il-vjaġġi kollox kompriż (package travel), il-vaganzi kollox kompriż u t-tours kollox kompriż, u li għandha tiġi pprovduta bis-saħħa ta' kuntratt konkluż bejn dan il-passigġier u agenzija tal-ivvjaġġar.